

Handlingsplan for rød glente i Danmark

2005

Forord

Af miljøminister Connie Hedegaard

Dansk Ornitologisk Forening og Miljøministeriet indgik i 2003 en aftale om en fælles indsats for en række truede fuglearter i Danmark. En af de fuglegrupper, der er fokus på i aftalen, er rovfuglene. En bred informationskampagne er allerede igangsat som led i aftalen for at mindske konflikter mellem rovfugle og mennesker.

Et andet element i aftalen er at gennemføre en målrettet indsats for den røde glente. Et af målene i aftalen er, at Skov- og Naturstyrelsen i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forening og andre berørte parter udarbejder en handlingsplan med fokus på at forbedre forholdene for den røde glente.

Handlingsplanen er et signal til lodsejere, organisationer og myndigheder om, at en god forvaltning af den røde glentes livsvilkår bør gennemføres i de nærmest kommende år. Det vil ske i en god og tæt dialog med alle berørte parter på frivillig basis.

Den røde glente har tidligere som de øvrige rovfugle været efterstræbt og bekæmpet, og arten forsvandt helt som ynglefugl i Danmark i 1910. En velykket beskyttelsesindsats i vores nabolande førte sammen med den hjemlige totalfredning af rovfuglene til, at glenten genindvandrede til Danmark i begyndelsen af 1970'erne. Bestanden er imidlertid stadig lille, og der er meget der tyder på, at der sker en direkte bekæmpelse i artens vinterkvarter og at glenter trues af bl.a. forgiftning i Danmark.

Forgiftning og beskydning udgør langt hovedparten af dødsårsagerne blandt dødfundne glenter. Handlingsplanen vil derfor først og fremmest sætte ind med information om glenten, som næsten udelukkende lever af døde dyr og derfor ikke udgør nogen væsentlig konflikt til menneskets interesser. Handlingsplanen indeholder også aktiviteter for at mindske glenternes risiko for at blive forgiftede og for at skaffe dokumentation om dødsårsager og viden om andre trusler. Om nødvendigt vil der også blive gjort en indsats for at skaffe tilstrækkeligt med fred og ro i glentens yngleområder.

At den røde glente er vendt tilbage til Danmark skal vi være stolte af. Det er et tegn på, at vi er blevet bedre til at beskytte og forvalte vores naturværdier. Jeg er dog overbevist om, at vi kan gøre dette endnu bedre – også for den røde glente.

En succesfuld gennemførelse af denne plan vil være et væsentligt bidrag til at stoppe tilbagegangen i biodiversiteten i Danmark og EU som helhed.

Indhold

1.0	INDLEDNING	4
1.1	BAGGRUND	4
1.2	RESUMÉ AF HANDLINGSPLANEN	4
2.0	HANDLINGSPLANEN – STRUKTUR OG INDHOLD	6
2.1	BIOLOGISK PROFIL	6
2.1.1	Populationsøkologi	6
2.1.2	Leve- og redested	7
2.1.3	Fødevalg	7
2.1.4	Bestandsudvikling	8
2.1.5	Forekomst og udbredelse	10
2.1.6	Ynglebiologi	14
2.1.7	Dødelighed	15
2.2.	VIDENSGRUNDLAGET	15
2.2.1	Indsamling af viden om røde glente i Danmark	15
2.2.2	Europæiske erfaringer	16
2.3	PÅVIRKNINGER OG TRUSLER	17
2.3.1	Målrettet jagt og forgiftning	17
2.3.2	Fødeudbud, arts konkurrence og vinterfodring	19
2.3.3	Kollision med trafik og højspændingsledninger	19
2.3.4	Forstyrrelse	19
2.3.5	Klimaforandringer	20
2.3.5	Del-konklusion på den røde glentes populationsøkologi	20
2.4	LOVGIVNING OG BESKYTTELSE	22
2.4.1	Internationale forpligtigelser.	22
2.4.2	National beskyttelse	22
2.5	HANDLINGSPLAN	23
2.6	TILTAG OG GENNEMFØRSEL	23
2.7	STYRKE BESKYTTELSEN AF DEN RØDE GLENTE	23
2.7.1	Styrke tilsyn med overholdelse af gældende lovgivning	23
2.7.2	Revision af udpegningsgrundlaget for EF-fuglebeskyttelsesområder	24
2.7.3	Styrke den internationale beskyttelse af rød glente i vinterkvarteret	24
2.7.4	Vinterfodring	25
2.7.5	Giftanvendelse	25
2.7.6	Forstyrrelser	26
2.8	STYRKE VIDENSGRUNDLAGET VEDR. DEN RØDE GLENTE	27
2.8.1	Overvågning af træk- og yngleadfærd m.m.	27
2.8.2	Giftundersøgelser af dødfundne dyr	27
2.8.3	Internationale forvaltningserfaringer	27
2.8.4	Konsekvenser af "forstyrrelse"	28
2.8.5	Habitatkvalitet, Vejrforhold m.m.	28
2.9	STYRKET OPLYSNINGSINDSATS OM DEN RØDE GLENTE	28
2.9.1	Informationskampagne	28
2.10	INDIKATORER	29
2.11	FORUDSÆTNINGER FOR HANDLINGSPLANENS GENNEMFØRELSE	29
2.12	EVALUERINGSPLAN	29
3.0	AKTIVITETS- OG ROLLEOVERSIGT, SAMT TIDSPLAN	30
4.0	ENGLISH SUMMARY	37
5.0	KILDER	38
6.0	REFERENCER	40

1.0 Indledning

Denne handlingsplan er inddelt i tre kapitler. Det første kapitel giver baggrunden for handlingsplanens udarbejdelse, herunder en beskrivelse af behovet for at etablere en handlingsplan for rød glente *Milvus milvus* og beslutningen om at nedsætte en arbejdsgruppe, der skal fremkomme med en handlingsplan som Skov- og Naturstyrelsen og andre interessenter kan henholde sig til i årene fremover.

Det andet kapitel omfatter selve handlingsplanens fundament, herunder en beskrivelse af den røde gientes biologi, udbredelse og livsbetingelser. Denne beskrivelse bygger i udpræget grad på Dansk Ornitologisk Forenings (DOF) *Forslag til en forvaltningsplan for bevarelsen af rød glente Milvus milvus i Danmark*¹. Kapitlet opregner endvidere de faktorer som i varierende grad kan påvirke bestandsudviklingen af rød glente i Danmark. På den baggrund er der identificeret en række behov for at øge beskyttelsen af den røde glente samt styrke vidensopbygningen og informationsindsatsen vedrørende den røde glente.

I det tredje og afsluttende kapitel er angivet en række konkrete aktiviteter som Skov- og Naturstyrelsen, herunder Statsskovdistrikterne, amterne, forskningsinstitutionerne og Dansk Ornitologisk Forening (DOF) bestræber sig på at gennemføre for at hjælpe den røde glente.

1.1 Baggrund

Den røde glente var oprindeligt en almindelig ynglefugl i Danmark, hvor den var i stand til at finde føde, herunder selvdøde dyr og andet affald smidt på møddinger rundt omkring i Danmark. Det er i dag skønnet, at der omkring år 1800 kan have været 2000-2500 par i Danmark², men antallet er behæftet med stor usikkerhed. Frem mod 1910 medførte dels landbrugets omlægning, herunder også skrappe veterinærkrav til landbrugsbedrifter, og dels en stigende opfattelse af rovfugle som skadedyr i tilknytning til udsætning af fjervildt i det 19. århundredes sidste halvdel, at bestanden svandt ind. Den røde glente forsvandt som dansk ynglefugl omkring 1910, omend fugle på træk jævnlige har været observeret³.

Den røde glente genindvandrede til Danmark som ynglefugl omkring 1970. Bestanden var svagt stigende frem til starten af 1990'erne og kulminerede med 26 sikre ynglepar i 1994. Herefter har bestanden svinget mellem 20 og 25 sikre ynglepar, som sammen med mulige og sandsynlige ynglepar placerer den danske ynglebestand på et niveau omkring 30-40 par (i 2003-04 ca. 38 par).

Den danske bestand er fortsat lille men øjensynlig stabil eller svagt stigende, mens den europæiske bestand er præget af en betydelig tilbagegang. BirdLife International har senest omklassificeret den røde glente fra at have en gunstig bevaringsstatus i 1994 til i 2004 at have en ugunstig bevaringsstatus præget af en moderat tilbagegang. Den røde glente er af Miljøministeriet vurderet til at have en gunstig bevaringsstatus⁴ i Danmark og er på den seneste danske rødliste (april 2005) kategoriseret som ikke truet.

Dansk Ornitologisk Forening gennemførte i 2001 – 2002 en kortlægning af den danske glentebestand samt en undersøgelse af dødsårsager hos dødfundne glenter. Dansk Ornitologisk Forening fremkom bl.a. på denne baggrund i januar 2003 med et forslag til forvaltningsplan for bevarelsen af den røde glente i Danmark.

Idéen om at gøre en særlig indsats for den røde glente er efterfølgende blevet formaliseret gennem en aftale mellem Dansk Ornitologisk Forening og Miljøminister Hans Christian Schmidt, den 22. november 2003. Det er i aftalen specificeret, at

"Skov- og Naturstyrelsen nedsætter en arbejdsgruppe med de relevante parter, som i løbet af 2004 skal udarbejde en handlingsplan og tidsplan for, hvilke initiativer, der skal gennemføres i de kommende år. Planen tager udgangspunkt i DOF's forslag i den ovennævnte rapport om rød glente. DOF opretholder et netværk af lokale frivillige ornitologer til overvågning af glentebestanden. Det vil indgå i planen, på hvilken måde statsskovdistrikterne og amter kan bidrage til beskyttelse af redestederne og information af lodsejere"

Arbejdsgruppen blev nedsat med deltagelse af repræsentanter fra Dansk Ornitologisk Forening, Zoologisk Museum ved Københavns Universitet, Amdtsrådsforeningen v/ Vejle Amt og Skov- og Naturstyrelsen.

1.2 Resumé af handlingsplanen

Efter den røde gientes genindvandring omkring 1970 tæller bestanden i øjeblikket mellem 30 og 40 ynglepar. I lyset af en positiv bestandsudvikling i landene omkring Danmark har den langsomme bestandsudvikling herhjemme i visse kredse givet anledning til undren – særligt årene 1995 – 2000, hvor bestanden stagnerede med en

svag tendens til tilbagegang. Denne tilbagegang er dog i de seneste sæsoner afløst af en positiv bestandsudvikling. Med baggrund i en opfattelse af at mere kunne gøres for den røde glente besluttedes det i 2003 i aftalen mellem Miljøministeren og DOF, at nedsætte en arbejdsgruppe som skulle fremkomme med realistiske og konkrete forslag til sikring af bestanden af rød glente i Danmark.

Blandt de væsentligste påvirkningsfaktorer for den røde gientes bestandsudvikling er den (målrettede) efterstræbelse som synes at finde sted i såvel Danmark som i fuglens vinterkvarterer, herunder angiveligt i Spanien. I Danmark er der f.eks. fra de senere år eksempler på ulovlig anvendelse af Parathion (bladan) i bekæmpelse af rovfugle generelt. En ny trussel synes at være sekundær forgiftning som følge af gifthanvendelse ved bekæmpelse af mus og rotter. Herudover kan det ikke udelukkes, at faktorer som baggrundsforgiftning, klimaforandringer, habitatkvalitet herunder forstyrrelser ved ynglepladserne og fødeudbud kan spille en rolle for bestandsudviklingen.

Det skal understreges, at vidensgrundlaget for så vidt angår den røde glente og de faktorer, som synes at påvirke bestandsudviklingen i Danmark må vurderes at være sparsomt. Det er kun indenfor det seneste års tid, at der er påbegyndt en egentlig målrettet forskningsindsats, som har til hensigt at afdække forhold omkring træk- og redeadfærd, samt fødeindtag og voksendødeligheden. Rapportens observationer og anbefalinger skal følgelig vurderes i dette lys. Som compensation herfor er der i forbindelse med handlingsplanens udarbejdelse indhentet en betydelig mængde viden og forvaltningserfaring fra udlandet – især fra det svenske "glada" projekt og engelske erfaringer med udsætning af røde glenter. Det er dog uvist i hvilket omfang disse erfaringer umiddelbart lader sig overføre til danske forhold.

Handlingsplanens enkeltelementer er samlet under tre overskrifter, som i det følgende præsenteres summarisk.

For at *styrke beskyttelse* af den røde glente i Danmark vil Skov- og Naturstyrelsen på dels centralt niveau og dels via statskovdistrikterne, gennemføre en tættere overvågning af anmeldelser og observationer af efterstræbelse af rovfugle generelt og rød glente i særdeleshed samt sørge for en ensartet opfølgning på disse. Skov- og Naturstyrelsen vil i samarbejde med amterne anvende de forhåndenværende muligheder for at beskytte glenternes redesteder i yngletiden på såvel statslige som private ejendomme. En reduktion af forstyrrelser kan muligvis medvirke til at fremme den røde gientes mulighed for at gennemføre succesrige yngleforsøg. I relation til dødelighed i glentens vinterkvarterer vil Skov- og Naturstyrelsen og Dansk Ornitologisk Forening via bi- og multilaterale kanaler søge at påvirke beskyttelsesindsatsen i lande så som f.eks. Spanien, Portugal og Frankrig. Derudover vil behovet og mulighederne for at sikre bedre oplysning vedrørende korrekt gifthanvendelse i forbindelse med bekæmpelse af bl.a. mus og rotter indenfor land-, dam- og skovbrug samt i relation til bl.a. minkfarme, blive bedre afdækket og udnyttet. Endvidere indskrives den røde glente i udpegningsgrundlaget for de eksisterende EF-fuglebeskyttelsesområder, som arten forekommer ynglende i. Endelig vil muligheder og behov for at udpege yderligere EF-fuglebeskyttelsesområder for rød glente blive undersøgt.

For så vidt angår indsatsen for at *styrke vidensgrundlaget* om rød gientes biologi og bestandsforhold har Zoologisk Museum fortsat det specialeprojekt vedrørende rød glente som påbegyndtes i 2004. Projektet søger at afdække forhold omkring rød gientes ynglebiologi og trækadfærd, samt fødeindtag og giftoptag. Feltarbejdet forventes afsluttet i 2005 og projektet afrapporteres i 2006. Ringmærkningscentralen på Zoologisk Museum vil i den udstrækning det er muligt påbegynde en baggrundsmærkning af unger af røde glenter v.h.j.a. særligt udvalgte og erfarne ringmærkere for herigennem at bidrage til opbygning af viden om de danske røde glenter. Dansk Ornitologisk Forenings netværk af ornitologer, organiseret under DATSY, fortsætter den registrerings- og observationsindsats, som ligger til grund for vurderingen af det årlige antal ynglepar.

Endelig vil de relevante aktører, herunder Skov- og Naturstyrelsen, Dansk Ornitologisk Forening og amterne gennemføre en målrettet indsats for at *styrke oplysningen* af offentligheden og relevante lodsejere vedrørende rovfugle generelt og den røde glente specifikt. En sådan indsats skal sikre, at der skabes bedre kendskab til og forståelse for rovfuglene og deres særlige beskyttelsesbehov. Den rovfuglekampagne som p.t. gennemføres i samarbejde mellem Miljøministeriet og Dansk Ornitologisk Forening er bærende i denne indsats, og vil medføre offentliggørelse af en række artikler til brug for indrykning i relevante fagblade og trykning af informationsmateriale med henblik på uddeling til specifikke målgrupper, herunder lodsejere. Glentearbejdsgruppen vil undersøge relevansen af en "diplomordning", hvor lodsejere som arbejder for at fremme forhold for den røde glente får en symbolsk påskønnelse.

Ovenstående aktiviteter vil blive gennemført i de kommende år og senest i løbet af 2007, hvorefter arbejdsgruppen vil gøre status over opfyldelse af handlingsplanen og handlingsplanens virkning. En række biologiske og forvaltningsmæssige milepæle og indikatorer er identificeret, således at handlingsplanens effekt kan vurderes løbende.

2.0 Handlingsplanen – struktur og indhold

Handlingsplanen er i sin struktur inspireret af det internationalt anerkendte format for handlingsplaner, som er udviklet i regi af den internationale vandfugle-aftale (AEWA) under Bonn-konventionen om beskyttelse af trækende (vandrende) arter. Dette har indebåret, at arbejdsgruppen med baggrund i en beskrivelse af det foreliggende vidensgrundlag har defineret de påvirkningsfaktorer, der på det foreliggende grundlag anses som de væsentligste hindringer for en positiv bestandsudvikling af rød glente i Danmark. Arbejdsgruppen har på den baggrund identificeret en række tiltag som indenfor de næste tre år gerne skulle fremme henholdsvis en *styrket beskyttelse* af den røde glente, en *styrket vidensopbygning* og endeligt en *styrket oplysningsindsats* vedrørende arten. Disse tiltag er begrundet i rapportens hovedafsnit og er præsenteret i tabular og prioriteret form indenfor en tidsramme på tre år i handlingsplanens afsluttende kapitel.

2.1 Biologisk profil

Den røde glente er en mellemstor, let genkendelig rovfugl med lang kløftet hale og lange slanke vinger. Den er lidt større end musvågen. Fuglen lever i høj grad op til sit navn med en karakteristisk rustrød fjerdragt.

2.1.1 Populationsøkologi

I en meget simpel form kan den røde gientes bestandsudvikling i Danmark - alt andet lige – beskrives på formlen:

Bestand næste år = Bestand i år + (ungeproduktion + indvandring) – (dødelighed+ udvandring).

”Bestand” udtrykker i den forbindelse samtlige fugle, herunder også de voksne endnu ikke ynglende fugle (voksne fugle under 2 år jævnfør afsnit 2.1.6), benævnt ”floaters”.

Det giver sig selv, at nettoeffekten af ovenstående elementer skal være positiv før bestanden er i vækst. En række underliggende faktorer er betingende for disse elementer kan bidrage positivt til bestandsudviklingen, herunder primært faktorer så som unge- henholdsvis voksendødelighed, ynglesucces, fødeudbud og habitatkvalitet.

Bestanden kan således godt stige selv om ungeproduktionen er lav. Det kræver så blot at der er en positiv nettoindvandring og / eller at dødeligheden er lav.

Sat på spidsen betyder dette for eksempel, at et glentepar – alt andet lige – i løbet af deres levetid blot skal producere mere end 2 unger som igen i løbet af deres levetid skal producere mere end 2 unger for at der er tale om et positivt bidrag til bestandsudviklingen. Hvis et glentepar i løbet af deres 10-15 årige yngleperiode producerer i snit 2 unger om året, er det derfor kun ganske få af de 20-30 unger som skal nå selv at få unger i løbet af deres levetid. Det er her en forudsætning, at ungerne ikke udvandrer.

Ind- og udvandring kan således spille en afgørende rolle for bestandsudviklingen, hvilket synes helt relevant for den danske bestand. Hvis der er større bestande i områder omkring Danmark er det ikke usandsynligt, at det er ”floaters” fra disse bestande som besøger Danmark i sommerperioden. Hertil kommer danske immature ungfugle, der returnerer til yngleområderne, men uden at yngle. Disse ikke-ynglende fugle kan udgøre op mod 20% af den voksne danske glentebestand (beregnet ud fra antagelse om en voksendødelighed på ca. 20%, jævnfør britiske data, angivet i afsnit 2.1.7). Første gangs ynglende fugle oplever oftere mislykkedes yngleforsøg, hvilket kan være medvirkende til at forklare hvorfor den danske gennemsnitlige ungeproduktion er relativt lav og i perioder har været direkte faldende, jævnfør afsnit 2.1.6.

Paradoksalt nok, kan en sådan udvikling teoretisk set være udtryk for en bestand der er i vækst som resultat af et forholdsmæssigt stort antal udefrakommende floaters som sammen med den rene danske bestand af floaters dermed udgør en relativ stor andel af den danske ynglende bestand. Igen, sat på spidsen: Jo større relativ andel af første gangs ynglende glentepar, og dermed jo lavere gennemsnitlig ungeproduktion, desto mere sandsynligt er det, at bestanden er i vækst.

For at kunne vurdere bestandsudviklingen og for at kunne tilrettelægge hvor og hvorledes man kan påvirke den samlede bestandsudvikling er det derfor afgørende at holde ovenstående "formel" i erindring.

I relation til den røde glente er det i den forbindelse et problem, at der er en relativ "skæv" viden omkring ovenstående faktorer. Der er – som det vil fremgå i det følgende – på den ene side ganske gode data for ungeproduktion, og i stigende grad for fødegrundlaget, trækadfærden, samt for forstyrrelseseffekter på redelokaliteter.

Men der er på den anden side et ganske begrænset vidensgrundlag for så vidt angår ind- og udvandring, unge- og voksendødelighed (herunder f.eks. om efterstræbelse og giftoptag), og kriterier for optimale redehabitater. I en vurdering af elementerne i "formlen" er der således en risiko for at fokusere på de faktorer, som man ved noget om, hvorfor en handlingsplan for den røde glente på tilsvarende vis risikerer at fokusere på faktorer som ikke nødvendigvis er de virkelig afgørende for sikring af en gunstig bestandsudvikling. Fremhævelse af visse faktorer i handlingsplanen bør således ikke tolkes som en prioritering af de enkelte faktorer, men som udtryk for det skæve vidensgrundlag.

2.1.2 Leve- og redested

Rød glente foretrækker et afvekslende, åbent og kuperet landskab med småskove, marker, moser, søer og vandløb. I Central- og Syd-europa yngler den også i mere tørre, bakkede eller bjergrige egne. Glenten jager især i det åbne agerland og opsøger gerne lossepladser, åbne møddinger, fiskerige søer, ådale samt større veje på udkig efter trafikdræbt vildt.

De ældre og erfarne glentepar etablerer typisk territoriet straks efter ankomsten i marts. Reden er som regel placeret i en stor forgrening øverst i trækronen. Redebygningen sker over få uger – af og til blot få dage – umiddelbart før æglægningen⁵. Ofte benyttes en gammel glenterede, eller en gammel rede af musvåge, krage eller ravn. De fleste par har flere reder, som genbruges på skift. I en dansk undersøgelse registreredes reder i højden 10 til 24 m over jorden med 17 m som gennemsnit⁶.

Ældre, højstammede bøgetræer er de mest benyttede redetræer her i landet. 50% af de anvendte redetræer i 2001-02 var således bøg. Herudover benyttedes eg (14%), skovfyr (11%), forskellige arter af gran (9%) samt ask og rødel⁷. Glenten vælger ofte en redeplacering tæt på skovbrynet. Af de 29 registrerede reder i en dansk undersøgelse fra 2001-02 var 83% således beliggende inden for en afstand af 100 m fra skovbrynet⁸. Glenten foretrækker at placere reden i umiddelbar nærhed af gode fødemuligheder, herunder landbrug, bl.a. høns- og minkfarme⁹ og hoved-/motorveje, hvor trafikdræbt vildt udgør en del af fødegrundlaget¹⁰.

2.1.3 Fødevalg

I forbindelse med fødesøgningen afsøger glenten fortrinsvis landskabet i lav højde og stopper op når relevante fødeemner dukker op, men kan også spotte bytte under kredsflygt i stor højde. Det er vurderingen, at den røde glente kan bære op til 500 gram bytte over større afstande¹¹. Glentens fourageringsområde er typisk beliggende inden for en radius af 3-5 km fra reden¹², men glenten kan også søge føde længere væk fra reden¹³.

De dominerende fødeemner afspejler typisk det småvildt der forekommer talrigest i fødeterritoriet. Selv om den tager alt i størrelsen fra mellemstore insekter, over padder, mus, fugleunger og op til fisk, pindsvin, kaniner, hareunger og kyllinger, er det normalt kun mindre pattedyr og fugleunger/kyllinger, som den selv dræber. Når større dyr som får og rådyr optræder i menuen, er der tale om dele, der er taget som affald eller ådsler. I århundreder har selvdøde dyr, madaffald o. lign. på møddinger ved gårde og på lossepladser såvel som kødaffald ved slagterier udgjort gode fødekilder for glenten. I vore dage, hvor veterinære myndigheder påbyder, at selvdøde dyr og kødaffald destrueres, har de mange dyr og fugle, der dagligt dræbes i trafikken, tilvejebragt nye fødekilder for glenten¹⁴. En anden væsentlig fødekilde er småpattedyr og fugle, der slås ihjel i forbindelse med skårlægning eller høst af græsmarker, kløver og lucerne fra primo juni måned¹⁵.

Vidensgrundlag om fødevalg hos de danske røde glenter er dog endnu temmelig sparsomt, men er i de senere år blevet beriget med undersøgelser fra Vendsyssel i perioden 1992-2002¹⁶, og fra det sydøstlige Jylland i 2004¹⁷.

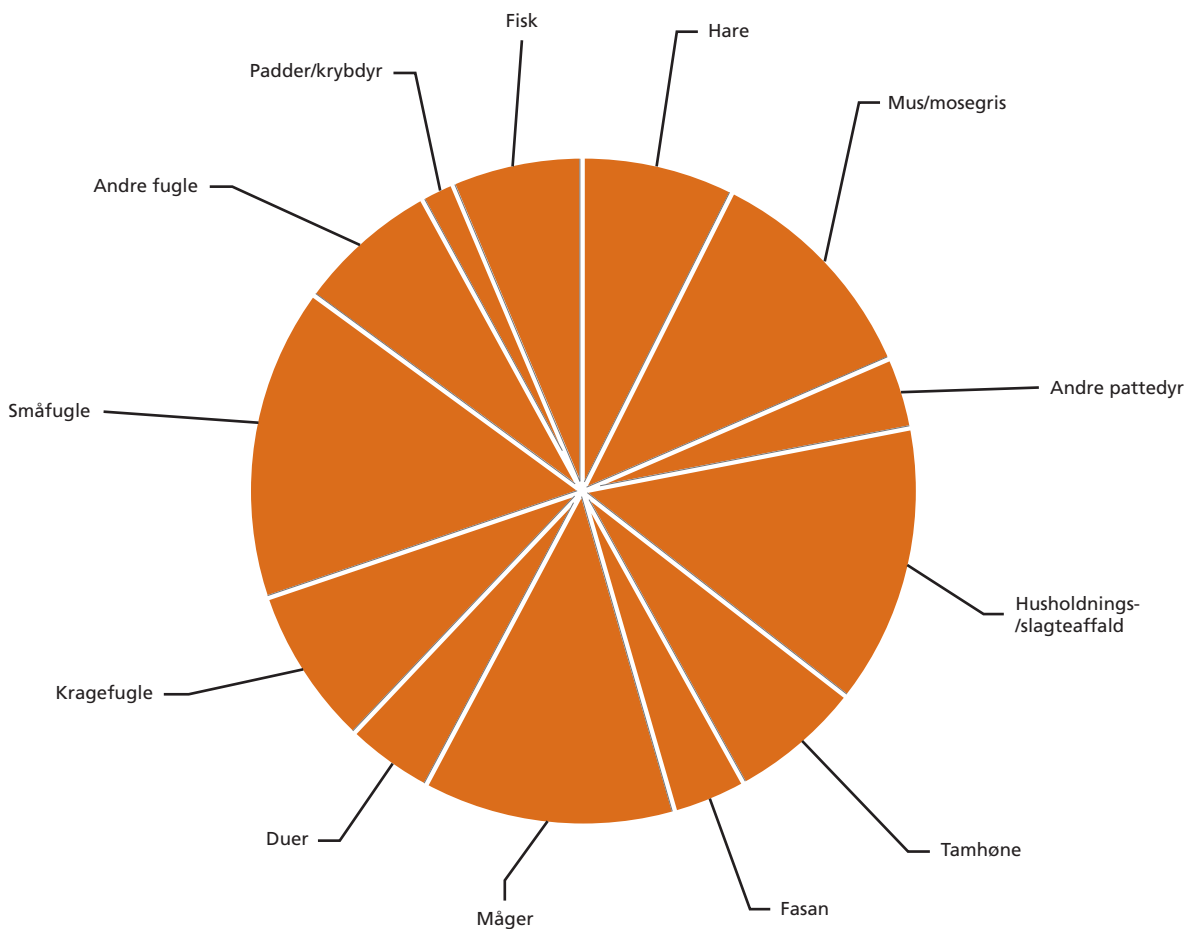
Det foreløbige resultat af undersøgelser af glentens fødevalg fra 2004 påviser 42 forskellige dyrearter af fugle, padder, fisk og pattedyr¹⁸. Glentens fødevalg er undersøgt ved at indsamle gylp og føderester ved rede og ædetræer og afspejler således primært fødeindtaget i ynglesæsonen. Der skal endvidere tages det forbehold for de

danske undersøgelser, at en række bytteemner er sværere at spore i gylp, herunder mindre pattedyr, insekter og fisk, hvorfor de ovenfor anførte arter sandsynligvis er overrepræsenteret.

Resultatet af danske undersøgelser fra perioden 1949-2002 er afspejlet i figur 1 og viser, at fugle med 60% af bytteemnerne udgør en vigtig fødegruppe. Andelen af vilde fugle er 50%, mens de sidste 10% udgøres af domesticerede fugle. Pattedyrene udgør 29%. Heraf dominerer smågnavere og harer med henholdsvis 11% og 7,6%.

Figur 1. Sammendrag af fire danske fødeundersøgelser 1949-2002

Kilde: "Forslag til en forvaltningsplan for bevarelsen af rød glente – *Milvus milvus* – i Danmark". DOF v. Michael Borch Grell, 2003¹⁹

Smågnavere er givetvis fanget levende, mens harerne formentlig både er taget som ådsler (fx trafikdræbte eller slået ihjel under skårlægning eller høst) og som killinger. Slagte- og husholdningsaffald (herunder rester af store husdyr) udgør en femtedel af de registrerede bytteemner ved de danske glentereder, hvilket er en markant højere andel end i Skåne. Slagte- eller husholdningsaffald er fundet ved alle danske glentereder, og dominerer især i den flerårige nordjyske fødeundersøgelse. Der er kendskab til, at der her i visse år er udlagt føde til et af glenteparrene, og det afspejler sig i resultatet. Blandt fuglene er hættemågen med 11% den talrigst repræsenterede art blandt bytteemnerne, herefter følger kragefuglene med 8 %, tamhøns med 6,5% og fasaner med 3,6%. De to sidstnævnte arter må især formodes at være taget som trafikdræbte, som ådsler på møddinger eller som kyllinger, da glenten normalt ikke vil være i stand til at transportere en voksen fugl til reden²⁰.

2.1.4 Bestandsudvikling

RØD GLENTES INTERNATIONALE BESTANDSUDVIKLING

Den røde glente menes at have været i tilbagegang over hele Europa de seneste århundreder som følge af forbedrede veterinære og hygiejniske forhold, bekæmpelse og påvirkning af miljøgifte²¹. Det har medført, at artens i forvejen begrænsede udbredelsesområde er blevet reduceret. Den røde glente ser dog ud til at være i stand til at tilpasse sig det moderne samfund. Siden 1960'erne er bestanden forøget i en række nordvesteuropæiske lande

som følge af jagtbegrænsninger, en aktiv miljøforvaltning og målrettede beskyttelsesprojekter (fortrinsvist i Belgien, England, Italien, Polen, Sverige og Schweiz).

I dag er der således to modsatrettede tendenser for glentens udvikling i Europa. I en række syd- og centraleuropæiske lande går arten tilbage antageligt som følge af efterstræbelse (beskydning og forgiftning), mens den i flere nordvesteuropæiske lande går frem som følge af en aktiv naturforvaltning. Samlet set er det Birdlife Internationals vurdering, at røde gientes bevaringsstatus er forringet i de senere år. Hvor rød gientes bevaringsstatus i 1994 vurderedes at være gunstig (SPEC 4), vurderes glenten siden hen at have gennemgået en bestandsreduktion på mindst 10%. På den baggrund vurderer Birdlife International, at den røde glente i 2004 har ugunstig bevaringsstatus med en moderat tilbagegang i de seneste år (SPEC 2)²². Herhjemme er rød gientes bevaringsstatus af Miljøministeriet vurderet som gunstig og arten er den seneste danske rødliste (april 2005) kategoriseret som ikke truet (least concern)²³.

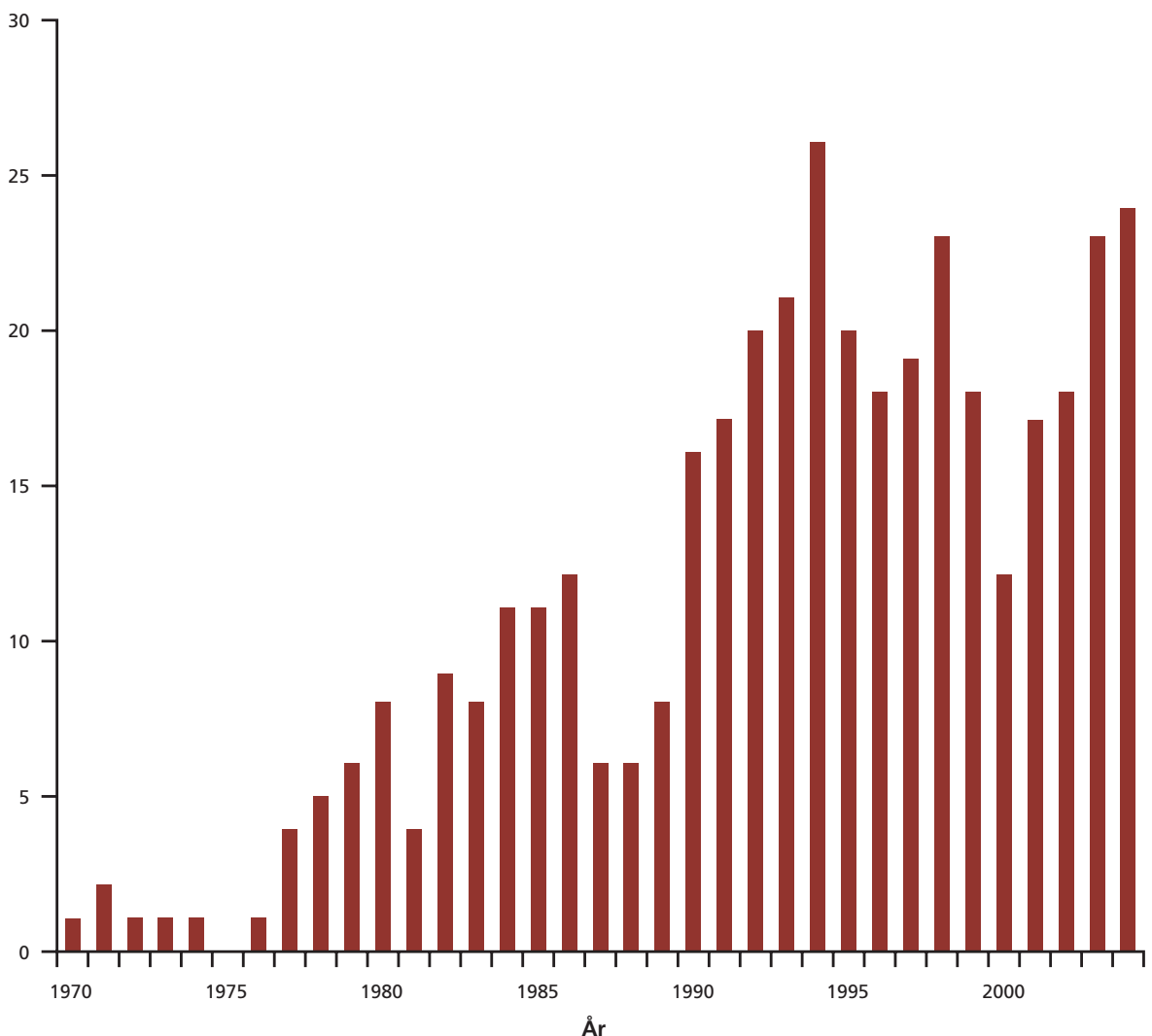
RØD GLENTE'S BESTANDSUDVIKLING I DANMARK

Rød glente ynglede i begyndelsen af 1800-tallet almindeligt over det meste af landet. Men som følge af omfattende rovfuglebekæmpelse især efter 1850 blev glenten udryddet som dansk ynglefugl i 1910. En vellykket beskyttelse i vore nabolande førte sammen med den hjemlige totalfredning af rovfuglene i 1967 til, at glenten genindvandrede til Danmark i begyndelsen af 1970'erne.

Figur 2. Udviklingen i ynglebestanden af rød glente i Danmark 1970-2004.

Kilde: Data sammenstillet af Michael Borch Grell på baggrund af "Forslag til en forvaltningsplan for bevarelsen af rød glente – *Milvus milvus* – i Danmark". DOF v. Michael Borch Grell, 2003, samt data indsamlet ved artskoordinatør Per Bomholt.

Sikre ynglepar

Udviklingen i antallet af sikre ynglepar i Danmark siden 1970 er vist i nedenstående tabel. Heraf fremgår, at der har været tale om en ganske markant fremgang efter 1970, men også at denne fremgang fra 1994 er afløst af en stagnation med en svag tilbagegang. Perioden 2000-2004 dækker over en vis tilbagegang i årene 2000, 2001 og 2002 med henholdsvis 12, 17 og 18 sikre ynglepar, medens der i 2003 og 2004 er en fremgang til henholdsvis 23 og 24 sikre ynglepar og 7 henholdsvis 10 mulige ynglepar. Der skal i relation til tallene for 2003 og 2004 tages det forbehold, at data for Bornholms, Storstrøms og Århus amter er ufuldstændige, hvorfor det reelle antal af ynglepar kan formodes at være højere.

Det skal endvidere understreges, at "usikre ynglepar" ikke er ensbetydende med at sådanne par ikke har ynglet og har produceret udflyjende unger, men blot at det for eksempel ikke er lykkedes at finde reden, eller at det ikke er lykkedes at observere de udflyjende unger. Den danske bestand ynglebestand vurderes på den baggrund at være 30-40 par.

Dansk Ornitologisk Forening gennemførte i 2001-2002 en målrettet kortlægning af den danske ynglebestand af rød glente²⁴. Formålet var at opnå et så præcist kendskab til størrelsen af den aktuelle ynglebestand som muligt, at lokalisere rederne, samt at gennemføre en registrering af trusler og ynglehabitater. Der registreredes begge år 17 henholdsvis 18 par med rede og herudover 4-5 mulige ynglepar. Indtil 2003 var det højest registrerede antal ynglepar siden genindvandringen ca. 25, hvilket var i begyndelsen af 1990'erne.

IND- OG UDVANDRING

Den danske bestand af rød glente antages at være baseret på indvandring fra den svenske bestand og den nordtyske bestand. Genindvandringen i 1970'erne skete i to bølger. Den første i 1970-74 (sammenfaldende med DOFs første atlasprojekt) var udelukkende til Øerne, idet disse ynglepar registreredes på Fyn, Østsjælland og Lolland²⁵. Det er nærliggende at antage, at disse par blev grundlagt af svenske trækfugle, der i forbindelse med forårstrækket var blevet "hængende" på egnede danske lokaliteter. Den næste indvandringsbølge kom i perioden 1976-79, hvor arten etablerede sig i Sydøstjylland²⁶. Genfund af ringmærkede fugle har sandsynliggjort, at denne bestand blev grundlagt af både tyske og svenske fugle. Der kan eventuelt også være tale om bidrag af danskfødte fugle fra Øerne, hvor arten etablerede sig i årene inden.

I Sydøstjylland etablerede en del af parrene sig hurtigt i ret faste yngleområder, hvor der (i hvert fald visse år) var god ynglesucces. Mange af disse områder huser den dag i dag ynglende glente, om end også andre lokaliteter er taget i besiddelse. Fra få par omkring 1980 voksede bestanden i Sydøstjylland således til et foreløbigt maksimum på 13 ynglepar først i 1990'erne. I takt hermed ekspanderede arten længere nordpå i Østjylland. I Århus Amt forekom det første yngleforsøg i 1984, men det var først i løbet af første halvdel af 1990'erne, at glenten blev fast ynglefugl i amtet. I 1991 etablerede et enkelt ynglepar sig så langt mod nord som ved Frederikshavn, efter at fuglene havde befundet sig i området gennem 3-4 sæsoner.

Mens den østjyske bestand i løbet af 1980-90'erne langsomt konsoliderede sig, lykkedes det aldrig for arten i den periode at etablere en fast ynglebestand på Øerne. Her ynglede den som regel kun kortvarigt på lokaliteterne, hvorefter den af ukendte årsager forsvandt igen. Områderne synes umiddelbart velegnede som yngleområde for den røde glente. I slutningen af 1980'erne etableredes en lille ynglebestand på Bornholm.

2.1.5 Forekomst og udbredelse

UDBREDELSEN I EUROPA

Den røde glente er en udpræget europæisk art, og næsten hele verdensbestanden er koncentreret i Europa. Den samlede bestand er opgjort til 18.000-24.000 ynglepar, heraf halvdelen (9.000-12.000 par) i Tyskland²⁷. Tyskland, Frankrig og Spanien huser tilsammen 80 % af bestanden. Andre lande hvor arten er koncentreret omfatter England, Italien, Korsika, Polen og Sverige.

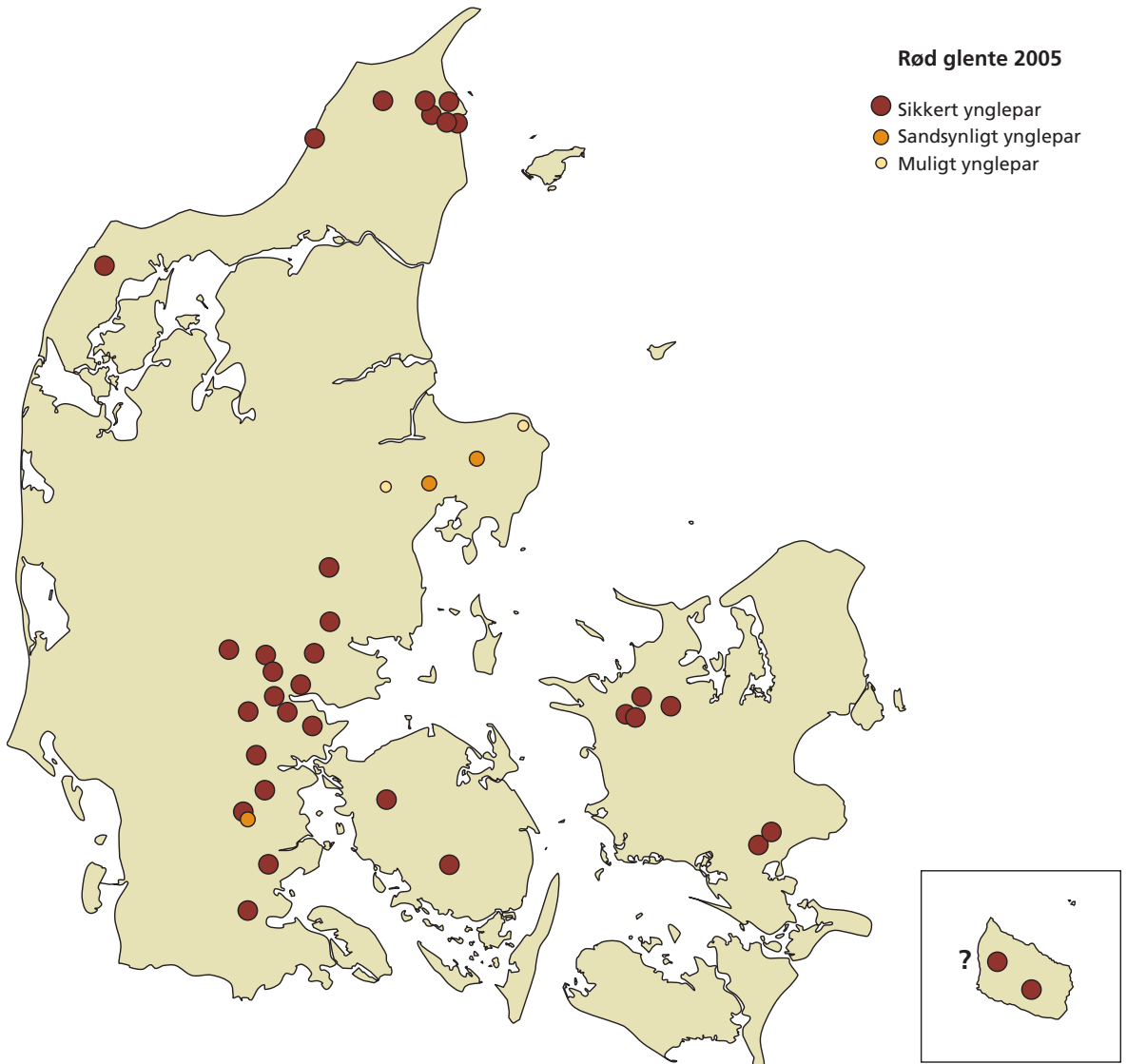
Uden for Europa findes der kun en snes ynglepar i Marokko og i Mellemøsten²⁸. De nordligste ynglebestande findes i Skotland, Danmark og Sverige. I Norge, Finland og Estland yngler arten ikke.

UDBREDELSEN I DANMARK

Det skønnes i dag at den danske glentebestand omkring år 1800 måske kan have været så mange som 2.000-2.500 ynglepar²⁹. På samme måde er den svenske bestand i begyndelsen af 1800-tallet skønnet til at have ligget i intervallet 1.000-10.000 ynglepar³⁰. Det skal understreges, at disse skøn i sagens natur er meget usikre. I den ældre ornitologiske litteratur kendes i perioden ca. 1850-1900 mindst 70 navngivne ynglelokaliteter³¹ fra alle dele af Danmark på nær hedesletten i Midt-, Vest- og Nordvestjylland. Den var tilsyneladende heller ikke kendt som ynglefugl på Bornholm³². På den tid var bekæmpelsen af glenten og andre rovfugle dog allerede betydelig³³, og bestanden derfor aftagende³⁴.

Figur 3. Sikre, sandsynlige og mulige ynglepar af rød glente registreret af DOF i 2005.

Kilde: Figur sammenstillet af Michael Borch Grell og Timme Nyegaard, DOF på baggrund af 2005-data indsamlet af arts koordinator Per Bomholt.

Foreløbige data for 2005 tyder på en stigning i antallet af ynglepar i forhold til foregående år. Fra Vejle Amt meldes for 2005 om 12 ynglepar mod 8 par i de to foregående år.

Den røde glentes nuværende danske udbredelse omfatter primært det sydlige og centrale Østjylland fra Aabenraa til Djursland svarende til de østlige dele af Sønderjyllands, Vejle og Århus amter (Tab. 2). Herudover findes en lille, men rimeligvis fast ynglebestand på Bornholm. Landets nordligste ynglepar er i Østvendsyssel ved Frederikshavn, og befinder sig ca. 130 km nord for de nærmeste yngleforekomster i Østjylland. På Sjælland har glenten de seneste år ynglet temmelig uregelmæssigt, siden 2000 dog med en lille, ret fast bestand på 2-3 par i omegnen af Jyderup i Vestsjælland. De få sjællandske ynglepar er herudover primært truffet i Syd- og Sydøstsjælland. Rød glente yngler desuden lejlighedsvis på Lolland-Falster og på Fyn (Fig. 2).

Tabel 1. Fordeling af sikre og mulige ynglepar på amter i årene 2003-2004³⁵ Data ufuldstændige for Bornholm, Storstrøm og Århus Amt.

Kilde: Datamateriale sammenstillet af Michael Borch Grell, DOF på basis af observationer ved artskoordinator Per Bomholt

Amt	Sikre ynglepar		Mulige ynglepar	
	2003	2004	2003	2004
Nordjylland	5	6	0	0
Århus	1	1	2	2
Vejle	8	8	3	6
Sønderjylland	4	4	0	1
Fyn	1	1	0	0
Vestsjælland	3	3	0	1
Frederiksborg	0	1	0	0
Storstrøm	0	0	1	0
Bornholm	1	0	1	0
I alt	23	24	7	10

FOREKOMSTEN I DANMARK

De ynglende danske glenter ses i landet fra slutningen af februar til medio november. De første voksne fugle ankommer til ynglelokaliteterne i begyndelsen af marts, enkelte allerede fra slutningen af februar. Førstegangsynglende fugle ankommer dog normalt først i slutningen af marts til begyndelsen af april³⁶. I de senere år har der været tegn på, at et stigende antal fugle vælger at overvintre i Danmark frem for at trække bort.

TRÆK- OG VINTERFOREKOMST

Ifølge oplysninger fra Zoologisk Museums Ringmærkningscentral er der i perioden 1905-2003 ringmærket 171 glenter i Danmark, heraf 165 unger og 6 adulte glenter. Næsten alle er ringmærket i perioden 1983-1998.

I Ringmærkningscentralens database er der registreret 17 genmeldinger af danskmærkede fugle (10%), heraf otte fra udlandet og ni fra Danmark (Fig. 4). For en trækfugl er det en relativt høj andel af indenlandske genmeldinger.

Efter yngletiden strejfer både unge og gamle fugle sandsynligvis en del omkring. Det var formodentlig denne omstrejfen, som bragte en danskmærket ungfugl til Sydnorge i 1906. Om de danske glenters egentlige træk, som går mod sydvest, har vi kun begrænsede oplysninger. I efterårsperioden er danskmærkede fugle genfundet i det sydlige Spanien 6. november 1905 og i Portugal 17. november 2003. Fra vinterperioden foreligger der endnu et genfund fra Spanien (21. januar 1986) fra Zamora, hvor en ungfugl, udklækket i Sønderjylland, blev genfundet. Det må således formodes, at de danske fugle, i lighed med de svenske trækfugle, trækker til Sydvesteuropa, primært til Spanien.

Der er fra returtrækket om foråret registreret en danskmærket glente i det sydlige Belgien 27. april 1991, 664 km fra mærkningsstedet. Tre danskmærkede fugle er genfundet i yngletiden, alle i ynglemoden alder og flere år efter mærkningen. Fuglene er fundet ved Hoptrup i Sønderjylland (8 km fra mærkningsstedet), i Slesvig-Holsten (168 km fra mærkningsstedet) og ved Trelleborg i Sverige (258 km fra mærkningsstedet). I 2001 er to danskmærkede fugle fundet døde i Danmark. Begge fuglene var ringmærket som redeunger i 1998, dog i hver sin rede. Den ene (mærket som redeunge ved Aabenraa) blev fundet død 6. august ved Sommersted i Sønderjylland - 35 km nord for „fødereden“. Den anden fugl (mærket i Ammitsbøl Skov ved Egtved) fandtes død 20. september nær Ødsted i Vejle Amt, blot 7 km fra den rede, som fuglen 3 år tidligere var udruget i. Begge fugle blev fundet tæt ved reden fra samme år, og alt tyder på, at begge har udgjort den ene af de gamle fugle i yngleparrene.

Der foreligger i alt ni genfund i Danmark af fugle mærket i udlandet. Alle de udenlandske fugle var fugle i andet eller tredje kalenderår. Fire svenske fugle er genfundet i hhv. august, december, april og maj. Genfundet fra april (1983) er opsigtsvækkende, da denne fugl var en af ynglefuglene i et par ved Christiansfeld³⁷. Fuglen var mærket som redeunge i Skåne i 1981. To fugle, ringmærket i Tyskland er genfundet i Danmark i oktober, og tre i maj.

Figur 4. **Genmeldinger af røde glenter ringmærket i Danmark.**
 Kilde: Ringmærkningscentralen, Zoologisk Museum.

Ud over de hjemlige ynglefugle passeres landet forår og især efterår af et betydeligt antal glenter fra den svenske ynglebestand, der trækker gennem Danmark på vej til og fra vinterkvarteret i Sydvesteuropa. Forårstrækket gennem Danmark er lille sammenholdt med efterårstrækket og koncentrerer især ved Hellebæk i Nordøstsjælland (50-100 fugle per sæson) samt (visse år) Nordøstdjursland (30-100 fugle per sæson)³⁸. Ved Skagen, på Østmøn og på Nordbornholm er arten regelmæssig men fåtallig på forårstrækket (20-25 fugle per sæson hvert af disse steder).

Efterårstrækket indledes med nogle få fugle i begyndelsen af august og kulminerer normalt i slutningen af september og fortsætter ind i oktober. I november er trækket praktisk talt ebbet helt ud.

Efterårstrækket af svenske fugle er markant større end forårstrækket, idet ca. 70% af de svenske trækfugle koncentrerer ved Falsterbo³⁹. Hovedparten af disse fugle trækker ind på Sjælland ved Stevns, hvor op til 900 fugle er talt på en sæson, og hvor 449 d. 30. september 2004 er det hidtil højeste antal set på én dag i Danmark⁴⁰. Herfra spredes trækfuglene og fordeler sig på de sydøstdanske træksteder som Gedser Odde, Sydlolland, Stignæs og Sydlangeland.

Tidligere observeredes kun sjældent overvintrende glenter i Danmark. Yngleparret ved Frederikshavn er dog kendt for, at en eller begge de gamle fugle visse år har overvintret i området. De senere år har der været en tendens til et forøget antal vintergæster. Der er bl.a. af og til observeret glenter om vinteren nær ynglelokaliteterne i Østjylland og på Sjælland, og meget tyder på, at de lokale ynglefugle nu bliver i længere tid i yngleområderne end tidligere⁴¹.

De få vinteriagttagelser herhjemme står i markant kontrast til adfærdsmønsteret hos den sydsvenske bestand, hvor henimod 40% af bestanden overvintrer. I Sydsverige forbliver over halvdelen af de voksne fugle i yngleområderne om vinteren. Vinterbestanden i Sydsverige er opgjort til at bestå af 89% voksne og 11% ungfugle⁴².

Bortset fra lokaliteten ved Frederikshavn (med 1-2 overvintrende fugle visse år) og som noget nyt i vinteren 2004/5 op til 2 fugle på Vejle-kanten, findes der ingen faste overvintringspladser i Danmark, hvor glenter kan træffes stedfast gennem hele vinteren som det kendes fra Skåne og andre steder.

2.1.6 Ynglebiologi

ÆGLÆGNINGEN

Hovedparten af de danske glenter lægger æg midt i april. Æglægningstidspunktet er især afhængigt af fuglenes alder og af vejrforholdene. De mest erfarne hunner kan allerede påbegynde æglægningen i slutningen af marts.

Arten kan yngle første gang som 2-årig. Hunnerne starter tidligst. Hannerne yngler som regel første gang som 3-4-årige. Parret er meget trofast og holder normalt sammen, til den ene fugl dør. Ynglesuccesen vokser med stigende alder gennem de første 3-4 år af parrets samliv⁴³. Ynglesuccesen er højest i år, hvor æglægningen sker tidligt, mens den er lav i år, hvor æglægningen (fx. som følge af et koldt forår) starter sent⁴⁴. Forsinket æglægning helt frem til primo maj ses hos unge uerfarne par, der yngler første gang, eller par der må lægge om, efter at første ægkuld er gået tabt. Der lægges normalt 3 (2-5) æg med intervaller på ca. 3 dage. Æggene udruges på 31-32 dage, og de klækker asynkront⁴⁵. Klækning vil i Danmark derfor typisk forekomme i perioden medio maj til medio juni.

Ungerne er normalt flyvefærdige i en alder af 48-50 dage efter klækning. Variationen er dog betydelig og nogle unger flyver først ud efter 60-70 dage⁴⁶. Flyvefærdige unger kan i Danmark observeres i perioden fra primo juli til primo august. Efter udflyvningen fodres ungerne endnu 2-3 uger af begge forældre⁴⁷.

De danske røde glenters ynglesucces synes faldende over de seneste årtier. Hvor der i gennemsnit produceredes 1,45 unge pr. ynglepar i perioden 1980-1989, er det tilsvarende antal 1,1 unge pr. ynglepar i årene 2001-2002. Tallene for 2003 og 2004 viser dog en flot succesrate, idet ungeproduktionen i disse 2 år var ca. 1,4 unge/par (Tab. 2). Der skal dog generelt tages et forbehold for ungeproduktionstallene og betydningen af disse tal, idet det ikke med 100% sikkerhed kan hævdes, at alle ynglepar og deres ungeproduktion er omfattet af registreringen. Der er en betydelig dødelighed blandt ungfugle efter at de er fløjet fra reden.

Reproduktionen hos de danske røde glenter er under tilsvarende tal for de skånske og tyske områder (ca. 1,7 unge pr. ynglepar) og engelske områder (ca. 1,9 unge pr. ynglepar), men langt over de waliske områder (ca. 0,9 unge pr. ynglepar). I Wales er bestanden voksende trods den lave reproduktion, hvilket viser, at voksenoverlevelse er en vigtigere faktor for bestandsudviklingen end den gennemsnitlige ungeproduktion pr. rede.

Tabel 2. Fordeling af unger på amter i årene 2003-2004⁴⁸.

Kilde: Datamateriale sammenstillet af Michael Borch Grell, DOF, på basis af observationer ved artskoordinator Per Bomholt

Amt	Antal unger	
	2003	2004
Nordjylland	9	11
Århus	0	2 ⁴⁹
Vejle	11	11
Sønderjylland	7	8
Fyn	2	2
Vestsjælland	4	3
Frederiksborg	0	1-2
Storstrøm	0	0
Bornholm	1-2	0
I alt	34-35	38-39

Undersøgelser i Danmark har påvist en højere andel af mislykkedes yngleforsøg for rød glente end tilsvarende undersøgelser i Sverige og i Slesvig-Holstein, hvilket muligvis kan tages som udtryk for at den danske bestand er i vækst som følge af en højere relativ andel af førstegangs ynglende fugle, jævnfør beskrivelse af de populationsøkologiske sammenhænge beskrevet i afsnit 2.1.1. Hvor andelen af mislykkedes yngleforsøg i Danmark ligger i intervallet 36-51% for perioden 1980-2002, har andelen i Sverige i gennemsnit ligget på 19% for perioden 1977-1998. De Slesvig-holstenske tal placerer sig midt imellem de danske og svenske tal. De danske tal indeholder såvel sikre som mulige ynglepar.

2.1.7 Dødelighed

Der foreligger ikke et samlet dansk datagrundlag for de røde glenters dødelighed. Dog vides, at den ældste ringmærkede fugl blev næsten 26 år gammel⁵⁰, og at britiske data har påvist en gennemsnitlig dødelighed for alle aldersklasser på 17,8%⁵¹.

Af de omkring 45 glenter, der siden 1980 er fundet døde er dødsårsagen kendt for 53% af fuglene⁵². Af disse er 71% døde af parathionforgiftning, 25% er blevet skudt og en fugl er kollideret med ledninger. Det er uvist om glenterne har været det tilsigtede mål med giften.

I foråret 2005 er registreret to døde glenter i Danmark. Efter obduktion vurderer Danmarks Fødevareforskning at en glente der blev fundet ved Borrevejle Skov ved Roskilde udviste symptomer på forgiftning (dog ej parathion), mens en anden fugl fundet ved Tørring i Vejle amt kort efter indeholdt forhøjede koncentrationer af musegiften bromadiolon (0,11 mg/kg lever). Ifølge engelske undersøgelser anses koncentrationer højere end 0,1 mg/kg for at være medvirkende dødsårsag hos rovfugle og ugler⁵³. I 2003 og 2004 er der ifølge Danmarks Fødevareforskning modtaget og undersøgt to døde røde glenter, i hvilke ingen gifte har kunnet spores⁵⁴.

2.2. Vidensgrundlaget

2.2.1 Indsamling af viden om rød glente i Danmark

RINGMÆRKNING

Der er til og med 2003 ringmærket i alt 171 røde glenter i Danmark. Størstedelen af disse blev mærket i 1980'erne og 1990'erne efter artens genindvandring til Danmark⁵⁵.

Rød glente er på den nuværende rødliste over danske fugles status opført som ikke truet men var tidligere placeret i kategorien sjældnen⁵⁶. Zoologisk Museum tillader kun ringmærkning på museets licens i forbindelse med arts-specifikke projekter af sjældne danske ynglefugle. Siden 1999 har Zoologisk Museum haft to sådanne ringmærkningsprojekter henholdsvis i Vendsyssel ved ringmærker Jan Tøttrup Nielsen (2002-2006) og i det sydøstlige Jylland ved stud. scient. ved Zoologisk Museum Inger Marie Laursen (2004-2005).

Det primære formål med Zoologisk Museums ringmærkning af rød glente i Danmark har været og er fortsat at tilvejebringe data om artens trækruter og vinterkvarterer, måle spredning og stedtrofasthed og fastslå den årlige overlevelse i aldersklasser. Data der er særdeles vigtige i arbejdet med beskyttelse og forvaltning af arten. Disse data er de eneste, der giver indikationer af de danske røde glenters træk- og bevægelsesmønstre.

Det igangværende mærkningsprojekt ved Inger Marie Laursen gennemførte i 2004 udover mærkningen af redeunger også en bredere undersøgelse af faktorer som kan virke begrænsende på de røde glenters overlevelse og ynglesucces i Danmark, herunder fødeundersøgelser og undersøgelse af giftbelastning, bl.a. for musegifte og baggrundsgifte. Resultatet af disse undersøgelser foreligger endnu ikke⁵⁷.

DOFS OVERVÅGNING AF TRUEDE OG SJÆLDNE YNGLEFUGLE

DOF påbegyndte i 1998 et landsdækkende overvågningsprojekt af yngledata for ca. 50 sjældne ynglefugle. Projektet dækker alle arter, hvis samlede ynglebestande er på under 100-150 par eller som yngler på færre end 10 lokaliteter herunder de rødlistede fugle. I projektets fase 2 fra 2004 fokuseres der på 41 sjældne fuglearter, som enten er omfattet af Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I eller har små og sårbare bestande. Artskoordinator for den røde glente er Per Bomholt. Projektet har hidtil produceret forvaltningsplaner for bl.a. rød glente (2003), som danner baggrund for nærværende handlingsplan. Det er DOFs frivillige overvågning, der har tilvejebragt den aktuelle viden om glentebestandens langsigtede udvikling.

I 2003 har DOF endvidere startet det såkaldte Caretaker-projekt, hvis målsætning er at overvåge Danmarks 200 vigtigste fuglelokaliteter, herunder alle EF-fuglebeskyttelsesområder. Overvågningen er koncentreret om fuglearterne på fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I, og omfatter således også rød glente.

Projekterne fortsætter indtil videre til 2008, og DOF opretholder i den periode et netværk af frivillige ornitologer til overvågning af glentebestanden.

NOVANA – DMU'S OVERVÅGNING AF RØD GLENTE

Vandmiljø- og naturovervågningsprogrammet NOVANA, som blev igangsat 1. januar 2004, indeholder bl.a. et delprogram til overvågning af fugle. Programmet har til formål at gennemføre overvågning af fugle for at kunne følge Danmarks opfyldelse af forpligtelserne i henhold til Fuglebeskyttelsesdirektivet. Disse forpligtelser går i princippet ud på at sikre, at de 113 danske EF-fuglebeskyttelsesområder har gunstig bevaringsstatus vurderet ud fra forekomsten af fugle. Overvågningsprogrammet skal indsamle tilstrækkelige data til, at det er muligt at vurdere de enkelte arters bevaringsstatus på nationalt plan.

Af DMU's tekniske anvisning for overvågning af ynglefugle fremgår det, at den røde glente indgår i NOVANA. Imidlertid er der alene tale om en passiv overvågning, idet overvågningen udelukkende består i en registrering af ynglefund, som amterne eller DMU måtte blive bekendt med, og der er således ikke knyttet aktiv søgning til overvågning af glenten. Overvågningen omfatter udelukkende bestandsstørrelsen angivet som antal sikre, sandsynlige eller mulige ynglepar, samt udbredelsen. Indsamling af data sker hvert år.

2.2.2 Europæiske erfaringer

EUROPÆISK RINGMÆRKNING

Den danske ringmærkning af rød glente indgår i et større europæisk samarbejde. I mange europæiske lande foregår ringmærkningen af rød glente som en vigtig del af de nationale overvågningsprogrammer. I Sverige, hvor arten er gået markant frem, er der ringmærket i alt 1.082 glenter med 104 alene i 2003. I England, hvor arten er reintroduceret, er mærket i alt 2.591 glenter, med 288 fugle i 2003.

SVERIGE – VINTERFODRING

Den svenske bestand af rød glente udgjorde omkring 50 par i 1960, medens den omkring 1850 er skønnet til måske mellem 1.000 og 10.000 fugle⁵⁸. Efter 1960 begyndte et stigende antal glenter at overvintre i Sverige, på hvilken baggrund et vinterfodringsprojekt – projekt Glada – etableredes i 1976 med det formål at søge at fastholde den svenske bestand. Projektet har kørt indtil 1990/1991, hvor omkring 600 glenter overvintrede i Sverige. Standsning af vinterfodringsprojektet har ikke medført et fald i antallet af overvintrende glenter, men snarere en spredning. I 1995 kunne optælles i alt ca. 750 overvintrende glenter. Det er nu vurderingen at den svenske bestand udgøres af omkring 1.000 ynglepar⁵⁹.

ENGLAND – UDSÆTNING AF RØD GLENTE

Med baggrund i en opfattelse af, at den røde glente aldrig ville kunne blive stærk nok i det eneste tilbageværende engelske yngleområde (Wales) til at kunne etablere sig i resten af England, besluttedes det med baggrund i IUCN's kriterier for artsudsættelse, at iværksætte et udsætningsprogram i den resterende del af England. IUCN's kriterier tilsiger, at udsættelse kun bør ske når:

- (i) der foreligger historiske data, som påviser tidligere forekomster på udsætningsstedet,
- (ii) der er en klar forståelse for hvorfor den pågældende art forsvandt. Kun aktuelt hvis arten forsvandt som følge af menneskelig påvirkning og, at det ikke kan forventes at arten kan genetablere sig naturligt
- (iii) årsagerne til artens forsvinden er blevet fjernet
- (iv) når passende og bæredygtig habitat er tilstede
- (v) når udsatte fugle er genetisk så tæt på oprindelig bestand som muligt

- (vi) når selektion af fugle med henblik på udsættelse ikke underminerer bæredygtigheden af den bestand hvorfra den tages.

På den baggrund er der i England siden 1989 blevet udsat omkring 450 røde glenter hentet fra områder i Wales, Sverige og Tyskland⁶⁰. Udsættelsen har været succesfuld og glenten har etableret sig i de pågældende udsættelsesområder. Den britiske bestand er i 2004 anslået til at udgøre mellem 630 og 680 par⁶¹, set i forhold til under 100 par op til udsætningen i 1989⁶².

SPANIEN – BEKÆMPELSE AF RØD GLENTE

Bekæmpelse af rød glente finder tilsyneladende sted i et større omfang i Spanien. I perioden 1990-2000 er der således ifølge spanske undersøgelser fundet 408 forgiftede røde glenter, medens det vurderes, at flere tusinde røde glenter bortskydes årligt⁶³. Den spanske undersøgelse vurderer endvidere at denne efterstræbelse i Spanien sandsynligvis er den største trussel mod den europæiske bestand af rød glente, herunder specifikt for de fuglebestande som overvintrer i Spanien. Der er endvidere konstateret stor korrelation mellem den røde glentes lokale bestandsstørrelser og tætheden af kaniner i det pågældende område. Jo højere kanin-tæthed desto større nedgange i rød glente bestanden, hvilket tolkes som resultatet af målrettet efterstræbelse som led i predator kontrol.

2.3 Påvirkninger og trusler

Der er mange faktorer som kan spille afgørende ind i den røde glentes populationsøkologi, som også beskrevet i afsnit 2.1.1. Såvel de positive elementer som de negative elementer i den formel der opregnedes i afsnit 2.1.1 kan variere som resultat af en række enkeltfaktorer eller snarere som summen af en mængde komplementære faktorer. En del af disse har rod i naturlige omstændigheder, så som f.eks. bestandstæthed, fødeudbud, prædation, skovfald, vejrlig, klimaforandringer, arts-konkurrence, sygdom og manglende erfaring hos førstegangs ynglepar. Andre kan have rod i menneskeskabte omstændigheder, herunder f.eks. efterstræbelse, forgiftning, trafikdrab, forstyrrelser i redetiden.

Naturlige påvirkninger og trusler spiller i sagens natur en rolle for udviklingen i den danske glentebestand, men der foreligger temmelig begrænset viden om karakteren heraf. Forenklet kan følgende sammenfattes om den danske glentebestand: Bestandstætheden er forholdsvis lav. Den relativt lave gennemsnitlige ungeproduktion (jævnfør afsnit 2.1.1) indikerer, at der er begrænset konkurrence om redepladser og dermed plads til yderligere bestandstilvækst herhjemme. Prædation, skovfald og vejrlig udgør tilsyneladende ikke begrænsende faktorer for bestandsudviklingen i Danmark. Det kan med baggrund i et øget internationalt vidensgrundlag imidlertid ikke afvises, at klimaforandringer kan få betydning for opretholdelse af en dansk bestand af rød glente på meget langt sigt, jf. afsnit 2.3.5.

En række menneskeskabte og naturlige påvirkningsfaktorer og trusler er beskrevet i de følgende afsnit med vægt på de elementer som der foreligger umiddelbart mest viden om, herunder særligt de menneskeskabte elementer som man umiddelbart kan gøre noget ved gennem en målrettet indsats.

2.3.1 Målrettet jagt og forgiftning

Målrettet efterstræbelse sker primært i form af udlægning af gift og ved jagt med skydevåben. Problemerne er dokumenteret i en stor del af glentens udbredelsesområde, men omfanget er sjældent kendt.

JAGT

Mere end 90% af bestanden af rød glente befinder sig i EU's medlemsstater, hvor den er omfattet af Bilag I i EF's fuglebeskyttelsesdirektiv (79/409/EØF af 2. april 1979). Det betyder bl.a. at den røde glente ikke må jages, samt at medlemsstaterne er forpligtet til at yde en særlig beskyttelse, herunder at udpege særligt beskyttede levesteder for arten. Uden for EU's grænser findes kun en større bestand i Schweiz. Efterstræbelse i form af jagt finder alligevel sted i visse områder. Det estimeres, at der årligt skydes flere tusinde glenter ved kollektive overnatningspladser om vinteren i Spanien⁶⁴. Denne ulovlige jagt kan have indflydelse på den danske og den øvrige nordeuropæiske bestand, da hovedparten af bl.a. tyske, svenske og danske glenter formodes at overvintrer på den Iberiske Halvø. Fra Portugal er der også meldinger om glenter fundet skudt. Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at spanske foreløbige undersøgelser peger på at den røde glentes tilbagegang i Spanien (op til 90% tilbagegang i nogle provinser) siden 1994, i højere grad kan tilskrives målrettet eller utilsigtet efterstræbelse i Spanien snarere end ændringer i

glentens yngleområder. Taget i betragtning at glentebestande i lande, hvor dele af bestandene også overvintrer (Sverige og England) er stigende, synes der at være en vis sandsynlighed for at tilbagegangen i en række øvrige nord-vesteuropæiske lande kan skyldes problemer på overvintringsstederne i Sydeuropa.

Ligeledes er der i Danmark fundet enkelte skudte individer, senest i forsommeren 2003 i Fovslet Skov ved Kolding samt i 1999, hvor et par blev skudt på Bornholm. DOF har opgjort i alt 12 tilfælde, hvor røde glenter er konstateret skudt eller forgiftet med parathion, men der foreligger ikke mere præcise data for omstændighederne herom. Hverken Skov- og Naturstyrelsen eller andre danske myndigheder har systematisk registreret sager om målrettet efterstræbelse på rovfugle, hvad enten de enkelte sager resulterede i politianmeldelse eller ej. Styrelsen er derfor ikke i stand til at foretage en samlet vurdering af omstændighederne omkring sager, hvor rovfugle generelt, eller den røde glente i særdeleshed, har været genstand for målrettet efterstræbelse.

AKUT FORGIFTNING

For så vidt angår den akutte forgiftning af rød glente, er der i Danmark registreret et antal dødfundne fugle med dødelige koncentrationer af parathion i kroppen. Anvendelsen af parathion har stort set været forbudt siden 1980'erne, og i 2003 blev det ligeledes forbudt i det hele taget at besidde parathion. Det vides ikke om der har været tale om målrettet efterstræbelse mod glenten, eller om det eventuelt har været andre dyr som har været efterstræbt gennem parathion forgiftning, f.eks. ræv, kragefugle eller musvåge. Som tidligere nævnt er 71% af de omkring 23 glenter, der siden 1980 er fundet døde i Danmark, og hvor dødsårsagen er kendt døde af parathionforgiftning. Senest er der i april 2005 fundet en glente ved Borrevejle Skov på Sjælland, der ifølge Danmarks Fødevareforskning udviser klare symptomer på forgiftning. Den endelige analyserapport der kan udpege giften foreligger endnu ikke.

I udlandet er bekæmpelse af rød glente ved brug af gifte i særdeleshed noteret i Spanien, hvor det bl.a. er konstateret, at der i årene 1990-2000 blev fundet 408 giftdræbte glenter⁶⁵. I en stor andel af dødfundne glenter i Portugal er der endvidere fundet dødelige giftmængder, medens der i England og Skotland er fundet henholdsvis 70 og 90 giftdræbte glenter⁶⁶. For at give et billede af alvoren i England kan det nævnes, at der alene i Dumfries og Galloway regionen i England, i 2003, blev fundet 16 døde glenter, hvoraf 11 vurderes at være blevet forgiftet.

SEKUNDÆR FORGIFTNING

I og med at rovfugle befinder sig øverst i fødekæden, er disse arter indikatorer for den generelle forurenings/forgiftningstilstand i naturen. Rovfugle er derfor ekstraordinært følsomme overfor ændringer i deres habitat, herunder forøget forgiftning af nærmiljøet. Konsekvensen af almindelig skadedyrsbekæmpelse ved brug af musegifte er antageligt at mange af disse skadedyrsarter opbygger en stigende resistens og dermed evne til at lagre musegifte i kroppen. Via sit fødeoptag fra sådanne forgiftede skadedyr oparbejder den røde glente høje giftkoncentrationer samt følgesygdomme. International forskning har påvist, at der er meget høj risiko for at rovfugle forgiftes med musegiften 'Brodifacoum' via deres fødeoptag⁶⁷, og at rovdyr, herunder rovfugle forgiftet af musegift, har betydelig risiko for at forbløde ved mindre læsioner o.lign., idet musegifte bl.a. medfører at blodet ikke kan koagulere⁶⁸.

I Danmark er der endnu ikke registreret døde glenter med så højt indhold af musegift, at dette vurderes at være dødsårsagen. Men andre rovfugle og ugle rammes tilsyneladende i stigende omfang af ophobede musegifte. Danmarks Fødevareforskning har påvist forhøjede koncentrationer af musegift i slørugle, stor hornugle, tårnfalk, musvåge og råge. Hos slørugle, tårnfalk og musvåge er de registrerede giftkoncentrationer så høje, at musegiften antages at være den direkte dødsårsag. En tårnfalk fundet på Amager i august 2004 havde en giftkoncentration på 0.79 mg/kg i leveren – det dobbelte af den dødelige dosis for fugle⁶⁹.

Engelske undersøgelser indikerer en høj grad af sekundær forgiftning af den røde glente. Af 20 døde glenter, som analyseredes i perioden 1994-2001, indeholdt 14 (70%) betydelige mængder af musegifte. Heraf kunne mindst 4 – og muligvis 7 – glenter tilskrives en dødelig dosis. Tilsvarende for Skotland, hvor undersøgelser af 22 glenter i perioden 1998-2001 også påviste betydelig forgiftning af 14 glenter, hvoraf det for 7 vurderedes at være dødelige dosis⁷⁰.

BAGGRUNDSFORGIFTNING

Også baggrundsforgiftningen via den generelle brug og tilstedeværelse af pesticider, tungmetaller og PCB i miljøet omkring os synes at spille en rolle. Spanske undersøgelser har påvist klare sammenhænge mellem sådanne baggrundsgifte i fugle og æg på den ene side og nedsat reproduktion hos fugle på den anden side. Denne tendens øges med fuglenes placering i fødekæden, hvorfor rovfugle som f.eks. den røde glente er særligt udsat for lagring af sådanne gifte. Den ovenfor omtalte spanske undersøgelse omfattede 84 rovfugle fordelt på 5 arter, herunder den sorte glente. Samtlige 84 fugle indeholdt gifte så som DDE og PCB, samt en række tungmetaller.

For så vidt angår den røde glente specifikt er der konstateret baggrundsgifte og tungmetaller i prøver af æg, foretaget ved undersøgelser i Tyskland og i Spanien.

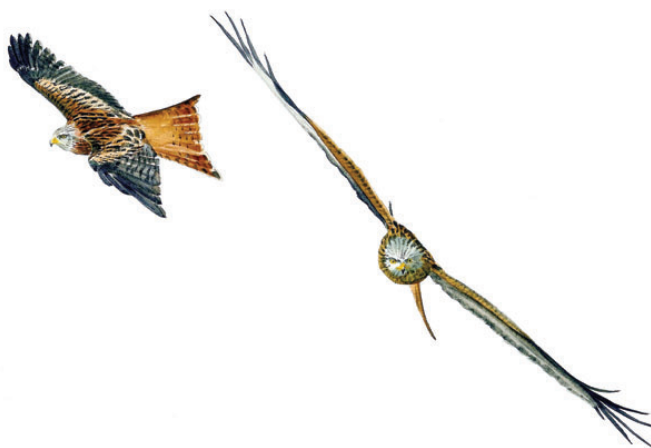
Resultatet af de første danske undersøgelser af 7 levende og 2 døde røde glenter, ved Inger Marie Laursen, 2004, foreligger endnu ikke, men omfatter test for musegifte såvel som baggrundsgifte.

2.3.2 Fødeudbud, arts konkurrence og vinterfodring

Det har været overvejet, hvorvidt fødeudbuddet er tilstrækkeligt for den røde glente i Danmark. Sammenholdt med den positive udviklingen i flere øvrige rovfuglebestande herhjemme, herunder musvåge, synes der ikke umiddelbart at være grundlag for at antage at fødeudbuddet for den røde glente er utilstrækkeligt. Dette er endvidere begrundet i fødesammensætningen (afsnit 2.1.4), som ikke afspejler en afhængighed af byttedyr, som er i tilbagegang.

Dog er det ikke usandsynligt, at konkurrencen fra andre fugle så som musvågen og raven kan spille ind i glentens fødeudbud, idet den meget store bestand af musvåge (omkring 5.000 par) og relativt store bestand af ravn (omkring 750 par) tager føde på bekostning af den røde glente. Musvågen er muligvis også – sammen med raven – en påvirkende faktor i forhold til glenten ynglesucces, da der kendes situationer, hvor krager og musvåger har trængt glenten væk fra ynglelokaliteter⁷¹.

Kun ganske få glenter vælger at overvintre i Danmark, om end der ses et stigende antal glenter i vinterhalvåret. Med baggrund i de meget positive erfaringer med vinterfodring i Sverige har det været overvejet hvorvidt en systematisk vinterfodring skulle anbefales som led i denne handlingsplan (se afsnit 2.7.4). Arbejdsgruppen vil i planperioden undersøge det hensigtsmæssige i evt. at påbegynde en tilsvarende aktivitet i Danmark.

2.3.3 Kollision med trafik og højspændingsledninger

Der foreligger kun begrænset viden om disse faktorerens betydning i Danmark, dog vides at én dansk fugl er kollideret med højspændingsledninger siden 1980⁷². Endvidere er en glente fundet trafikdræbt ved Lyngå nær Hadsten i august 2003⁷³. Det er imidlertid påfaldende, at engelske undersøgelser har påvist at der alene i perioden 1989 – 2001 er konstateret 14 døde glenter som følge af kollision med højspændingsledninger og 11 som følge af kollision med biler, tog og fly i samme periode⁷⁴. En forklaring på, at den røde glente kan findes trafikdræbt, er at glenten bl.a. i sin afsøgning efter føde også fortærer ådsler af trafikdræbte dyr langs hovedvejene.

2.3.4 Forstyrrelse

Det er vigtigt, at der sondres mellem naturlige forstyrrelser og menneskeskabte forstyrrelser. Der kan således være utallige årsager til at et yngleforsøg ikke er succesfuldt, herunder vejrlig, fuglenes manglende erfaring, manglende fødegrundlag m.m. Det er således ikke alle de røde glenters mislykkede ynglebestræbelser som kan eller bør tilskrives menneskelig tilstedeværelse eller aktivitet.

Erfaringer fra Danmark har vist, at arten specielt omkring æglægningstidspunktet og i rugetiden er ret følsom over for længerevarende forstyrrelser nær reden. Gennem DOF arts koordinator Per Bomholts og Rovfuglegruppens langvarige overvågning af den sydøstjyske bestand er erfaringen, at forstyrrelse i rugetiden er blandt de hyppigste årsager til mislykket ynglesucces. Især førstegangsynglende par vil typisk reagere på menneskelig forstyrrelse ved at forlade reden. Nogle par flytter op til 4-8 km væk fra stedet til en ny ynglelokalitet, hvor de lægger om⁷⁵. Andre opgiver helt at yngle og begynder at strejfe. Yngleparret i Vestsjælland i 2001 forsvandt fra den rede, fuglene havde påbegyndt rugningen i, muligvis efter at selvkoverne en hel dag skar brænde op nær reden⁷⁶. En rede vest for Århus (der kun var besat i 2001) blev forladt i rugetiden, sandsynligvis fordi der udførtes dræningsarbejde umiddelbart op ad redetræet⁷⁷ – uden at det dog med sikkerhed kan siges at have været årsagen. Antagelsen om at forstyrrelse kan have en betydning for ynglesucces understøttes ved tilsvarende britiske undersøgelser, hvor der ved to uafhængige undersøgelser er påvist at 9 % af yngleforsøgene er fejlslagne som følge af forstyrrelser⁷⁸. Endvidere skal det bemærkes, at førstegangsynglende rovfugle sjældent bidrager eller er vigtige for en opretholdelse af bestanden. I denne sammenhæng er det den samlede livstidsproduktion, der er afgørende. Mere erfarne glenter synes til gengæld at kunne vænne sig til lokale beboeres rutineprægede adfærdsmønstre og sædvanligt mark/skovearbejde. To af de registrerede reder lå således blot 100 m fra et beboede huse, og begge par ynglede succesfuldt både i 2001 og 2002. I 2001 registreredes en rede blot 50 m fra et hus. Dette yngleforsøg mislykkedes dog (årsagen er ikke kendt).

Sparsom færdsel på skovveje og stier forstyrrer ikke fuglene, så længe de besøgende ikke tager længerevarende ophold nær reden. Mange af de 29 registrerede reder i DOF's undersøgelse fra 2001-02 ligger således i kort afstand fra skovveje og stier, men der er ofte tale om meget begrænset færdsel på lokaliteterne⁷⁹.

Det er et faktum, at de røde glenter overvejende forekommer i private skove. Årsagen kan være, at statsskovene er kendetegnet ved en typisk mere intensiv udnyttelse i form af offentlighedens adgang til rekreative aktiviteter, forskel i gennemsnitlig størrelse eller forskel i forstlig praksis. Der er på nuværende tidspunkt ikke tilstrækkelig viden om de udefrakommende faktorerers effekt på glentens redehabitater til præcist at kunne pege på årsagerne til den markante forskel mellem private skove og statsskovene.

2.3.5 Klimaforandringer

I de sidste 100 år har jorden oplevet en gennemsnitlig opvarmning på omkring 0,6-0,8° C⁸⁰. Hastigheden, hvormed den igangværende klimaændring vil foregå, vil sandsynligvis være langt hurtigere end nogen kendt klimaforandring inden for de sidste 18.000 år⁸¹.

I Danmark forventes en generel opvarmning, lavest om sommeren og højest om vinteren, ligesom der forventes en stigning i nedbør proportionalt med temperaturstigningerne⁸². I Danmark forventes en temperaturstigning på mellem 1,6 og 3,6° C over de næste hundrede år⁸³.

Videnskabelige studier viser entydigt, at konsekvenserne af den globale opvarmning vil være en ændring i floraens og faunaens nuværende geografiske udbredelse – og at disse ændringer mange steder allerede har fundet og finder sted⁸⁴.

Empiriske data tyder på, at en ændring på 1° C betyder, at mange europæiske arter flytter deres geografiske udbredelse op til ca. 120-150 km. mod nord-nordøst. Dette er problematisk, da arter oftest vil have svært ved "frit" at flytte rundt i det europæiske kulturlandskab. Desuden er den nuværende naturforvaltning i Europa og herunder Danmark i høj grad fokuseret på bevarelse af status quo. Det kan forhindre forandringen af kendte kulturhabitater til de nye typer af habitater, som nyindvandrede arter kræver (f.eks. overgangen fra åbne græsningsege til mere tørre buskoverdrev).

En specialeafhandling fra Zoologisk Museum har sandsynliggjort, at der over de næste 50-100 år kan ske en "udskiftning" i sammensætningen af fuglearter i Danmark på helt op til 20% i forhold til den nuværende fuglefauna⁸⁵. Ikke alle arter bliver dog tilsyneladende lige påvirket af klimaforandringer. Mens antallet af arter formentlig holder sig forholdsvis konstant, synes især danske rødlistede arter som i forvejen er under pres af andre årsager, at blive hårdest presset af klimaforandringerne. Undersøgelsen viste, at rød glente kunne være en af de arter, der ville blive meget påvirket af klimaforandringer og være på grænsen til helt at forsvinde⁸⁶.

En stor international undersøgelse af klimapåvirkninger af den europæiske fuglefauna på europæisk skala bekræfter dette resultat, omend Danmark i denne undersøgelse i større grad synes at ville forblive en del af artens udbredelsesområde⁸⁷. Desuden viser den europæiske analyse, at der er en risiko for at rød glentes generelle udbredelsesområde i Europa vil blive kraftigt formindsket. I betragtning af at den røde glente i sin globale udbredelse er næsten udelukkende begrænset til Europa, er der behov for en særlig indsats for denne art i dens nuværende og fremtidige udbredelsesområde, herunder Danmark.

2.3.6 Del-konklusion på den røde glentes populationsøkologi

Af ovenstående kan det som nævnt i afsnit 2.1.1. anføres, at der på den ene side er god viden om visse aspekter af glentens biologi og adfærd, men at der på den anden side mangler viden om en række af de faktorer, som er afgørende for glentens bestandsudvikling i Danmark. Følgende er et bud på hvad der med betydelig usikkerhed kan "sammenfattes" på ovenstående grundlag:

- Indvandring ligger til grund for etablering af en dansk bestand efter 1970. Genmeldinger peger på at den sjællandske bestand udspringer – eller er en del af – den skånske bestand, medens den jyske i hvert fald til en vis grad er baseret på – eller er en del af – den nordtyske bestand. Der er intet som peger på at indvandring ikke også i dag eller i fremtiden er en vigtig faktor i den danske bestandsudvikling.
- Dansk-mærkede ynglemodne glenter er i yngletiden konstateret i et enkelt tilfælde i Nordtyskland og et andet i Skåne, hvilket kan tyde på at udvandring også spiller en rolle i den danske artsbestand.
- Den danske ungeproduktion er på et noget lavere niveau end det højeste, der er registreret i europæiske delbestande. På den baggrund er det sandsynligt, at der er en stor andel af førstegangs ynglende par i Danmark,

hvilket kan være udtryk for en bestand i vækst og tillige en indikation på, at der er plads til flere glenter i Danmark.

- Konkurrence med i hvert fald musvåge og ravn om føde såvel som rede- og ynglelokaliteter finder sandsynligvis sted, men den faktuelle viden herom er stærkt begrænset.
- Dødelighedsfaktorerne for den røde glente er endnu ikke tilstrækkeligt godt videnskabeligt undersøgt her i landet. Men der er dokumentation for at glenter omkommer som resultat af menneskelig efterstræbelse. Data for den akutte forgiftning indikerer, at forgiftning med parathion på trods af totalforbud stadigvæk forekommer.
- De meget begrænsede foreliggende data om sekundær forgiftning, peger ikke på, at danske glenter skulle være døde som følge af sekundær forgiftning med muse- og rottegifte, men der er inden for de seneste to år fundet døde glenter med spor af sådanne gifte.
- Habitatkvalitet og fødeudbud synes i Danmark ikke at være begrænsende faktorer for den røde glente, og der foreligger et veldokumenteret billede af den røde glentes ernæringsbiologi i yngletiden.
- Der foreligger ikke viden om hvad der gør nogle ynglepar succesfulde og heller ikke viden om hvorfor bestanden synes at forankres bedre i det jyske område end på øerne. Der synes dog at tegne sig det klare mønster, at glenten foretrækker det åbne mosaikaktige landskab som fourageringsområde, og skovrande eller småskove i private skove som redelokalitet, uden at det står klart hvorfor dette er tilfældet. Det er ikke usandsynligt, at den mere intensive forstlige aktivitet sammenholdt med den større publikumsadgang i de offentligt tilgængelige skove – og dermed forstyrrelse på redelokaliteter – kan spille en rolle, men der foreligger ikke viden herom. Den røde glentes ynglelokaliteter forekommer primært udenfor de udpegede EF fuglebeskyttelsesområder.
- Der er indikationer på at de danske fugle i overvejende grad trækker mod den Iberiske Halvø i vintermånederne, medens kun ganske få fugle overvintrer i Danmark.

Ovenstående peger i retning af et behov for at sikre fortsat vidensopbygning i relation til yngle- og levesteder, giftoptag og andre dødelighedsfaktorer samt trækadfærd og ind-/udvandring. Uanset dette behov er det dog også åbenbart, at der er en række forhold som umiddelbart – og alt andet lige – vil kunne påvirkes positivt i retning af at forbedre den røde glentes livsbetingelser i Danmark. Der tænkes her især på at øge beskyttelsen af den røde glente lokalt, nationalt og på et europæisk niveau, modvirke at glenter kommer i kontakt med miljøgifte samt at styrke informationsindsatsen på det lokale niveau for så vidt angår glentens yngle- og levesteder på kritiske tidspunkter.

De tiltag, som er beskrevet i handlingsplanens kapitel 2.5, afspejler ovenstående behov for styrkelse af beskyttelsesindsatsen, vidensopbygningen og informationsindsatsen.

Rent forvaltningsmæssigt kan der på kort sigt umiddelbart gøres mest for at beskytte den røde glente på yngletidspunkterne, primært gennem styrket forvaltning af redelokaliteterne, medens der på længere sigt skal sikres en indsats som mere præcist kortlægger de voksne fugles dødelighedsfaktorer, som alt andet lige har en helt afgørende indflydelse på den danske bestandsudvikling.

Med de foreslåede tiltag i handlingsplanen er det forsøgt at komme bredt omkring problemstillingerne for rød glente. Når der kan synes at være overvægt på betingelser vedrørende yngletiden skal det derfor ikke tolkes som om at ynglesucces og ungeproduktion gives afgørende vægt, men blot at det er disse faktorer som vi ved mest om. Da det er i yngletiden, at fuglene befinder sig i Danmark er det også i denne periode at vi umiddelbart kan styrke forvaltningen af arten. Det parallelle behov for at styrke vidensgrundlaget for så vidt angår f.eks. voksendødelighedsfaktorerne, ind-/udvandring og trækadfærd er i sagens natur mindst ligeså afgørende for på længere sigt at sikre en bedre forståelse for den danske bestands udvikling, og dermed et grundlag for at påvirke disse faktorer i en positiv retning.

2.4 Lovgivning og Beskyttelse

2.4.1 Internationale forpligtigelser

Den røde glente er omfattet af Bernkonventionen om beskyttelse af Europas vilde planter og dyr samt deres levesteder, som i sig selv er implementeret gennem EF's habitatdirektiv og fuglebeskyttelsesdirektiv (Natura 2000 direktiverne). På EF fuglebeskyttelsesdirektivet er glenten opført på Bilag I, hvilket indebærer at den danske stat er forpligtet til tage særlige skridt med henblik på at sikre artens overlevelse, reproduktion og levesteder, herunder at udpege særlige beskyttelsesområder for arten. Den røde glente er endvidere opført på liste II på Bonn konventionen om beskyttelse af migrerende arter, hvilket indebærer, at parterne til konventionen opfordres til at indgå aftaler om den pågældende arts bevarelse.

2.4.2 National beskyttelse

Af de 29 redelokaliteter, der blev registreret i DOF's undersøgelse i 2001-02, var ingen af lokaliteterne beliggende i et EF-fuglebeskyttelsesområde. I 2003 og 2004 er der ud af en total på ca. 40 ynglelokaliteter registreret et enkelt par, der har ynglet i et eksisterende fuglebeskyttelsesområde (EF-område nr. 59, Pamhule Skov). For så vidt angår fordeling af ynglelokaliteter på privat og statslige arealer, yngler langt hovedparten af bestanden på private arealer, men de seneste år er registreret ynglepar på Haderslev, Randbøl og Kronborg Statskovdistrikter.

EF's fuglebeskyttelsesdirektiv er i Danmark bl.a. implementeret gennem Naturbeskyttelsesloven, Skovloven, Miljømålsloven og Jagt- og vildtforvaltningsloven. Denne sidste forbyder i overensstemmelse med Fuglebeskyttelsesdirektivets krav for arter på Bilag I, enhver form for jagt og efterstræbelse på rovfugle, herunder den røde glente. Der er endvidere i medfør af Jagt- og vildtforvaltningsloven forbud mod fældning af den røde glentes redetræer. *Naturbeskyttelsesloven* bidrager til at sikre levestederne for den røde glente, idet lovens §3 begrænser muligheden for tilstandsændringer i forbindelse med særligt udpegede naturtyper (såkaldte §3-områder). *Miljømålslovens* krav om udarbejdelse af Natura 2000 forvaltningsplaner for Natura 2000 områder forpligter amter og kommuner til at udvikle handlingsplaner for at sikre en gunstig bevaringsstatus for de i Natura 2000 direktiverne omfattede arter og naturtyper. Det er endvidere i medfør af Miljømålslovens §36 bestemt, at staten kan udpege eller ændre internationale fuglebeskyttelsesområder. *Skovlovens* § 15 sikrer, at der i forbindelse med udvikling af Natura-2000 skovplaner tages højde for arter omfattet af Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I, herunder den røde glente. Dette indebærer, at der i disse skovplaner skal fastsættes målsætninger, som sikrer eller genopretter gunstige vilkår for den røde glente, hvor den forekommer inden for Natura 2000 områderne og/eller på øvrige fredsskovsarealer udenfor Natura 2000 områderne.

Som led i implementering af den nye enkeltbetalingsordning for landbruget, der erstatter tidligere landbrugsstøtteordninger, er der endvidere sket en kobling til bl.a. natur- og miljøhensyn, som eksempelvis indebærer at fældning af rovfugles redetræer på landbrugerens jorde vil kunne resultere i ikke blot et retligt forløb i medfør af Jagt- og vildtforvaltningsloven, men også vil kunne aflede reduktioner i den landbrugsstøtte som landmanden ellers er berettiget til.

2.5 Handlingsplan

Den biologiske hovedmålsætning for denne handlingsplan er, at bidrage til sikring af en naturlig bestand af rød glente, og i den forbindelse, i god tid inden 2010 (biodiversitetsmålsætningen), at have taget en række specifikke skridt hen i mod realisering af dette overordnede mål.

Herudover er der udefrakommende faktorer som vi enten kender til, eller som vi ikke kender til eller selv er fuld herre over, så som f.eks. klimaforandringer og den ulovlig efterstræbelse i den røde glentes vinterkvarterer.

Den forvaltningsmæssige hovedmålsætning er, at de i handlingsplanen beskrevne elementer er blevet omsat i aktiv handling af de respektive aktører, jævnfør nedenstående oversigt. I perioden 2005-2007 er defineret en række tidsafgrænsede målsætninger, hvortil er knyttet en række specifikke tiltag, som identificerede aktører, herunder myndigheder, interesseorganisationer og lodsejere m.m. bør tage med henblik på at realisere målsætningerne.

Aktørerne bag denne handlingsplan, dvs. Miljøministeriet, Dansk Ornitologisk Forening, Zoologisk Museum og Amterne vil arbejde på at nå disse mål indenfor de angivne tidsrammer, jævnfør oversigt over ansvar, roller og tidsplan i kapitel 3.0.

2.6 Tiltag og gennemførelse

De tiltag som indgår i handlingsplanen er i det følgende opdelt i 3 hovedafsnit:

- (i) Behov for **stærkelse af den røde glentes beskyttelse**.
- (ii) Behov for **stærkelse af vidensgrundlaget**, og endeligt
- (iii) Behov for **stærkelse af oplysningsindsatsen** vedrørende den røde glentes sårbarhed.

2.7 Styrke beskyttelsen af den røde glente

2.7.1 Styrke tilsyn med overholdelse af gældende lovgivning

Aktiviteter

Efterstræbelse af den røde glente er ulovligt. Den røde glente er ligesom andre rovfugle totalt fredet og dens redetræer må ikke fældes. Der er imidlertid flere eksempler på, at røde glenter er fundet skudte eller ombragt ved brug af gift.

Det danske forvaltningsapparat er i dag ikke gearet til systematisk at registrere hvor målrettet efterstræbelse foregår, og under hvilke omstændigheder den har fundet sted. Det kunne for eksempel være hensigtsmæssigt at registrere overdødelighed for arten indenfor visse geografiske områder og sammenholde denne med dødelighed eller geografisk fordeling af sager om ulovlig efterstræbelse på andre rovfuglearter. En sådan viden kan anvendes i vurdering af behovet for ekstraordinære indsatser indenfor nærmere bestemte geografiske områder eller i relation til specifikke typer af lodsejere, erhverv og borgere.

Der skal derfor etableres en central liste over dødfundne fugle, undersøgelse af dødsårsag(er), anmeldelser til politi og statskovdistrikter om overtrædelser og opfølgning heraf. Der skal i den sammenhæng udarbejdes en vejledning/et beredskab til myndighederne (distrikterne) med henblik på at opnå en konsekvent behandling af anmeldelser af dødfundne rovfugle.

Alle dødfundne fugle skal registreres med fundsted og -tid, sikker eller sandsynlig tilhørsforhold til par eller rede, og eventuelle identifikationstegn, fx ringnummer. Effekten af dette tiltag vil øges, hvis borgerne oplyses om, hvordan de bør forholde sig/hvor de kan henvende sig, hvis de finder døde røde glenter eller opdager mistænkelige forhold vedrørende røde glenter. Et sådant tiltag kunne også involvere alle øvrige rovfugle.

Gennemførelse

- **Skov- og Naturstyrelsen** etablerer en tættere monitoring af sager om mulig målrettet efterstræbelse efter den røde glente og andre rovfugle.
- **Skov- og Naturstyrelsen** sikrer en konsekvent behandling af sager om målrettet efterstræbelse af rovfugle, herunder af den røde glente på tværs af de lokale statskovdistrikter. Tærskler for advarsler, påbud, politi-anmeldelser m.m. skal være konsekvent.

- **Statsskovdistrikterne** registrerer alle anmeldelser til sig selv og til politiet og observationer af mulig ulovlig efterstræbelse af rød glente og rapporterer disse til Skov- og Naturstyrelsens centralt.
- **Statsskovdistrikterne** fremmer målrettet beskyttelse af rovfugle i lokalmiljøet, herunder overfor skovejere, landbrugere og andre interessenter.
- **Amterne** fremmer målrettet beskyttelse af rovfugle i lokalmiljøet, herunder overfor skovejere, landbrugere og andre interessenter.
- **Amterne** indberetter eventuelle anmeldelser / observationer om ulovlig efterstræbelse til Skov- og Naturstyrelsen ved de lokale statsskovdistrikter eller til politiet med henblik på sagsopfølgning og eventuel registrering.
- **DOF** arbejder for at offentligheden er bekendt med indsatsen vedrørende rovfugle generelt og den røde glente specifikt.

2.7.2 Revision af udpegningsgrundlaget for EF-fuglebeskyttelsesområder

Aktiviteter

Der er ved en nylig opdatering af udpegningsgrundlaget for de danske EF-fuglebeskyttelsesområder identificeret 3 områder, der rummer rød glente (Vemmetofte, Pamhule Skov, Almindingen). Det skal endvidere undersøges, om der er behov for at udpege nye EF-fuglebeskyttelsesområder for den røde glentes levesteder.

De 10 vigtigste yngleområder for den røde glente i Danmark er:

Kerneområder for rød glente i Danmark 2004

Lokalitet	Amt
Elling å og plantage	Nordjylland
Tolne Skov og bakker	Nordjylland
Høgholm/Hestehave/Skodå	Århus
Vejle Ådal/Vork Bakker/Højenskov	Vejle
Kollerup/Brandbjerg/Hørupskov	Vejle
Merringgaard/Gesager Å	Vejle
Børkop Skov/Skærup Sønderskov	Vejle
Fovslet Skov/Svanemose/Elisalund	Vejle
Sommersted/Revsø Skov	Sønderjylland
Rise Skov ved Røde Kro	Sønderjylland
Lert Skov/Bastrup Skov	Sønderjylland
Torbenfelt/Vedebjerg Skov	Vestsjælland

Gennemførelse

- Skov- og Naturstyrelsen sikrer på baggrund af data fra DMU og DOF indskrivning af den røde glente i udpegningsgrundlaget for relevante EF fuglebeskyttelsesområder.
- Skov- og Naturstyrelsen klarlægger behov og mulighed for at udpege nye EF-fuglebeskyttelsesområder for rød glentes ynglelokaliteter.

2.7.3 Styrke den internationale beskyttelse af rød glente i vinterkvarteret

Aktiviteter

Der sker tilsyneladende bekæmpelse af overvintrende rød glente i dens vinterkvarterer. Disse vinterkvarterer omfatter udelukkende EU medlemslande og enhver ombringelse af rød glente er en overtrædelse af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Der bør derfor tages skridt til i europæisk regi, at reducere den målrettede bekæmpelse af den røde glente og andre rovfugle i deres overvintringsområder. En sådan tilgang kunne ske bilateralt i forhold til f.eks. Spanien, eller multilateralt via EU komitéen ORNIS / kommissionen. Såvel staten som NGO'er kan spille en rolle her.

Særligt Spanien synes central idet de fleste af de foreliggende genmeldingsdata for trækkende røde glenter er kommet fra Spanien.

Gennemførelse

- **Skov- og Naturstyrelsen** rejser spørgsmålet om målrettet ombringelse af rød glente overfor lande som huser overvintringsbestande af arten. Dette sker i EUs ORNIS Komité og/eller bi- eller multilateralt i samarbejde med andre EU medlemslande.
- **DOF** vil søge at få BirdLife International og søsterorganisationer i Spanien og Portugal til at arbejde med spørgsmålet om holdningsændringer i segmenter af befolkningen, der udgør en trussel mod overvintrende rød glente, samt drøfte spørgsmålet om behovet for effektiv håndhævelse og eventuelt stramning af lovgivninger og deres implementering i disse lande.

2.7.4 Vinterfodring

Aktiviteter

Spørgsmålet om eventuel vinterfodring i Danmark med det formål at støtte bestandens konsolidering vil blive fagligt behandlet i glentearbejdsgruppen i planperioden mhp. beslutning om iværksættelse af en sådan aktivitet. Vinterfodring vil kunne tilskynde fuglene til at blive i Danmark året rundt og skabe en mere stabil dansk ynglebestand. Dermed elimineres også de negative påvirkninger, som trækfuglene formodes at blive udsat for i vinterkvarteret og under trækket. Der er behov for nøje at overveje de etiske aspekter af et vinterfodringsprojekt. Den røde glente er i Danmark primært en trækfugl, mens de svenske fugle nu overvejende overvintrer i Sverige på trods af at det svenske vinterfodringsprojekt blev indstillet for mange år siden. I Sverige og Storbritannien er eller har vinterfodring været en succesfuld integreret del af vildtforvaltningen for at ophjelpe kraftigt decimerede bestande af rød glente.

Ligesom Vildtforvaltningsrådet har taget stilling til spørgsmålet om udsættelse af dyrearter i den danske natur, bør det overvejes om det kunne være en opgave for Vildtforvaltningsrådet at tage stilling til spørgsmålet om vinterfodring af fugle, der normalt ikke overvintrer i Danmark. Dette aspekt er ikke indarbejdet i Vildtforvaltningsrådets natursynspapir. Spørgsmålet om vinterfodring bør på den baggrund forelægges Vildtforvaltningsrådet til udtalelse før end der tages beslutning om gennemførelse af en egentlig systematisk vinterfodring i Danmark. En yderligere afdækning af udenlandske og danske erfaringer med vinterfodring er i den forbindelse ønskelig.

Gennemførelse

- **Skov- og Naturstyrelsen** vil i samråd med arbejdsgruppen, for så vidt angår rød glente, og Vildtforvaltningsrådet definere kriterier for hvornår vinterfodring er en acceptabel måde at fastholde en fuglear, som også til dels er en trækfugl, herunder afgøre om vinterfodring er acceptabel for rød glente på et tidspunkt, hvor glentebestanden igen synes i vækst. Konsekvenser for andre rovfugle og kragefugle bør endvidere overvejes. Såfremt en systematisk vinterfodring besluttet, skal der i samarbejde med øvrige interessenter udarbejdes en bæredygtig plan, således at fodringen er økonomisk understøttet og langtidsholdbar, og i overensstemmelse med veterinære krav.

2.7.5 Giftanvendelse

Aktiviteter

Direkte forgiftning ved parathion samt indirekte forgiftning i form af andre giftstoffer særligt muse- og rottegifte synes at være et problem for den røde glente. Besiddelse og brug af parathion er forbudt og dette forbud skal gøres mere klart.

Der tages kontakt til Miljøstyrelsen for at undersøge om der i forbindelse med brugsanvisninger/labels eller lign. til diverse bekæmpelsesmidler, fx muse- og rottegifte, er mulighed for at få inkluderet anbefalinger om nænsom anvendelse på steder, hvor der er risiko for utilsigtet forgiftning af røde glenter. Endvidere skal det undersøges om der er mulighed for at Miljøstyrelsen kan øge informationen på miljøstyrelsens hjemmeside om forbuddet mod bl.a. parathion og om giftproblematikken i forhold til rød glente og andre rovfugle og også med link til rovfuglekampagnen. Det er endvidere Miljøstyrelsen som udstikker retningslinier for hver enkelt kommunes rottebekæmpelse. Kommuner er således forpligtet til ved de respektive "rottemænd", at føre tilsyn med alle faste ejendomme i landzonen og landbrugsejendomme i byzonen.

Den lovgivningsmæssige side af giftbrug bør ved henvendelse til Miljøstyrelsen eventuelt også undersøges med henblik på at indføre regler som minimerer risikoen for utilsigtet forgiftning af røde glenter/rovfugle.

Anvendelsen af gift på offentlige arealer bør tage mest mulig hensyn til fauna og flora, ligesom relevante erhvervsdrivende og lodsejere bør opfordres til en mere restriktiv / målrettet anvendelse af muse- og rottegifte i områder hvor rovfugle, herunder glenter finder deres føde.

Gennemførelse

- **Skov- og Naturstyrelsen** vil i samarbejde med Miljøstyrelsen afklare mulighederne for at øge Miljøstyrelsens oplysningsindsats vedrørende forbuddet mod opbevaring og brug af parathion, samt korrekt anvendelse af muse- og rottegifte i kommunerne. Denne indsats kunne f.eks. omfatte udarbejdelse af en særlig folder, prægning af varedeklarationer på muse- og rottegifte, omtale i relevante brancheforeningers blade samt nær mere redegørelse på internettet etc.
- **Skov- og Naturstyrelsen** vil i samarbejde med Miljøstyrelsen undersøge behovet for at foretage en udredning om musegiftes miljøskadelighed mhp. fastlæggelse af retningslinier for miljøneutral anvendelse.
- **Amterne**, vil som led i deres miljøtilsyn med dambrug og kontakt med øvrige jordbrugere fremme en korrekt anvendelse af muse- og rottegifte. En sådan indsats skal også ske for så vidt angår oplysning om det totale forbud mod anvendelse af parathion.
- **Skov- og Naturstyrelsen** sikrer, at forvaltningen af statens egne skovarealer er kendetegnet ved ingen eller minimal anvendelse af muse- og rottegifte, samt at de til distrikterne tilknyttede vildtkonsulenter arbejder for at relevante interessenter i lokalmiljøet, herunder lodsejere og jægere, minimerer risikoen for at dyr forgiftet af musegift ender som føde for den røde glente og andre rovfugle.

2.7.6 Forstyrrelser

Aktiviteter

Forstyrrelse af den røde glente på kritiske tidspunkter i ynglesæsonen kan være afgørende for ynglesuccesen særligt for uerfarne par, der dog typisk ikke bidrager meget til bestanden. Ældre og mere erfarne fugle, som typisk er vigtigere for bestanden, er tilsyneladende mindre sårbare over for mindre/lettere forstyrrelser. Forstyrrelser af en karakter, der får gamle, erfarne fugle til at opgive ynglen, kan have negativ betydning for den samlede danske ynglebestand. Der kan derfor være behov for at tage lokale forholdsregler som bidrager til størst mulig ynglesucces for sådanne par. Det er muligt, at højere antal forstyrrelser i statsskove er en del af forklaringen på at kun ganske få statsskove huser ynglende røde glenter, om end andre faktorer også kan spille ind her (f.eks. habitatkvaliteten og fødeudbudet). En regulering af færdsel i statsskove omkring glentereder vil eventuelt kunne nedsætte risikoen for at ynglepladsen forlades på grund af forstyrrelser.

Det skal sikres, at lodsejere, der huser ynglende røde glenter eller hvor der er tegn herpå, gøres bekendt hermed, så lodsejeren har mulighed for at træffe foranstaltninger til at nedsætte forstyrrelser omkring redepladsen. Der bør i denne sammenhæng sikres en god kontakt med lokale myndigheder (amter/kommuner) og især lodsejere omkring beskyttelse af reder og mulige ynglepladser.

Netværket af lokale glente-observatører under DOF skal understøttes og videreføres med henblik på fortsat overvågning af glenterne og kommunikation til "redeejere". Forhåbentligt kan der også herved opstå en "opsynseffekt", hvor folk holder øje med, at der ikke sker u hensigtsmæssig adfærd i området. Arbejdsgruppen for rød glente vil i sit opfølgende arbejde undersøge relevansen af en "diplomordning" der ved en symbolsk gave, diplom eller lign. præmierer lodsejere som fremmer forholdene for den røde glente.

Gennemførelse

- **Statsskovdistrikterne** vil som led i den lokale dialog med **DOF** tilrettelægge en proaktiv regulering af adgangen i statsskovene på kritiske steder og på kritiske tidspunkter omkring redesøgning og yngelpleje, således at f.eks. sankning, bukkejagt, orienteringsløb, skovbørnehaver, ornitologisk virksomhed m.m. begrænses i videst muligt omfang (aktiviteter som medfører ophold ved lokaliteterne)
- **DOF, amter og statsskovdistrikter** sikrer at lodsejere bliver informeret om tilstedeværelsen af ynglende røde glenter på deres respektive ejendomme. Der tænkes her særligt på de private skovejere. Understøttet af **statsskovdistrikterne**, er det **DOF**, der tager initiativet.
- **Amterne** kan i fornødent omfang udnytte naturbeskyttelseslovens muligheder for at lukke dele af private skove af på kritiske tidspunkter og lokaliteter. Dette er særligt begrundet af, at langt de fleste redelokaliteter er placeret i privat skov.

2.8 Styrke vidensgrundlaget vedr. den røde glente

Arbejdet med sikring af den røde glente er vanskeliggjort af, at vidensgrundlaget vedrørende den røde gientes forhold i Danmark er begrænset. Den danske bestand er lille, om end voksende, og af relativ ny dato. Et tilstrækkeligt vidensgrundlag er forudsætningen for en effektiv handlingsplan. Nærværende handlingsplan er således handicappet af, at der på afgørende punkter mangler viden til en vurdering af trusselsfaktorernes relative og absolutte betydning, eller viden til at kunne vurdere effekterne af de enkelte anbefalede tiltag. Der er derfor et stort behov for yderligere videns- og erfaringsopbygning vedrørende den røde gientes leve-, dødeligheds-, træk- indvandings- og ynglevilkår.

2.8.1 Overvågning af træk- og yngleadfærd m.m.

Aktiviteter

Med en ynglebestand på henholdsvis 23 og 24 sikre og henholdsvis 7 og 10 mulige par i 2003 og 2004 vil det umiddelbart være muligt at øge ringmærkningsindsatsen betydeligt. En større mærkningsindsats vil kunne afføde flere kvalitative data og derved give en langt mere nuanceret viden om den danske bestands trækveje, overvintringsområder, stedtrofasthed m.m.

Gennemførelse

- **Skov- og Naturstyrelsen** vil fortsat understøtte den videre vidensopbygning for så vidt angår yngle- og trækadfærd, voksendødelighed, levestedsbetingelser m.m.
- **Statsskovdistrikterne** vil fortsat støtte overvågning og forskning af rød glente på statens arealer.
- **DOF** opretholder det lokale netværk af lokale frivillige ornitologer, som overvåger den danske glentebestand.
- **DOF** sikrer, at data vedrørende den røde glente tilgår de relevante amtsmyndigheder.
- **Zoologisk Museum** fortsætter vidensopbygning, herunder genmeldingsundersøgelser vedrørende rød glente. Zoologisk Museum kunne eventuelt organisere og aktiverer en gruppe kvalificerede ringmærkere, som frivilligt vil påtage sig at ringmærke redeunger over det meste af landet. Afhængig af ekstern finansiering kan Zoologisk Museum også fortsætte det igangværende specialeprojekt om rød glente som et ph.d. projekt.
- **DMU** vil undersøge, om der er mulighed for at indføre rød glente i NOVANAs aktive overvågningsprogram.

2.8.2 Giftundersøgelser af dødfundne dyr

Aktiviteter

Dødfundne røde glenter sendes til obduktion med henblik på analyse af indholdet af en række giftstoffer og fastsættelse af dødsårsag. Mave- og tarmindeholdet analyseres eller opbevares for senere analyse. Resultaterne af analyserne gøres tilgængelige for offentligheden. Data bør anvendes til på et videnskabeligt grundlag at få klarlagt dødsårsagerne for den del af de danske røde glenter som dør i Danmark.

Gennemførelse

- **Skov- og Naturstyrelsen** sikrer at der fortsat foretages giftundersøgelser af dødfundne rovfugle.

2.8.3 Internationale forvaltningserfaringer

Anbefalede tiltag

Der er i andre dele af den røde gientes udbredelsesområde blevet gennemført flere omfattende og ret forskellige typer af indsatser for at sikre den røde glente. Disse indsatser rækker fra vinterfodring i Sverige til f.eks. udsætning af fugle i England. Der er således blevet gennemført en omfattende vidensopbygning som kunne være relevant i en dansk kontekst, herunder f.eks. i relation til aspekter så som forgiftning, beskyttelse og forstyrrelse.

Gennemførelse

- **Skov- og Naturstyrelsen** indhenter relevante forvaltningserfaringer fra projekter i de øvrige lande i udbredelsesområdet.
- **DOF** indhenter videnserfaring, i ornitologiske kredse og herunder i søsterorganisationer i glentens udbredelsesområde.

2.8.4 Konsekvenser af "forstyrrelse"

Aktiviteter

Glenten synes, afhængig af alder/erfaring, at være følsom overfor visse typer af forstyrrelse i forbindelse med etablering af rede og den efterfølgende yngelpleje. Med henblik på at få identificeret baggrunden for succes eller fiasko ved yngleforsøg, foretages mere dybdegående undersøgelser af ynglelokaliteter for såvel de succesfulde par, som par der ikke har haft held med deres ynglen.

Gennemførelse

- **DOF** viderefører de kommende år på det foreliggende grundlag tidligere vidensindsamling om forstyrrelsesfaktorer og sammenhænge med ynglesucces.

2.8.5 Habitatkvalitet, Vejrforhold m.m.

Anbefalede tiltag

Vejrforhold kan have stor betydning for den røde glentes bestandsudvikling i Danmark. Der tænkes her ikke blot på betydning af skovfald som følge af stormskader⁸⁸, men også i bredere forstand for så vidt angår de generelle klimaforandringer. Det synes ikke utænkeligt, at klimaforandringer i sig selv vil kunne udgøre en trussel for oprettholdelsen af en dansk bestand af rød glente. Endvidere er det iøjefaldende, at den røde glentes er så relativt skævt fordel på Danmarkskortet generelt, og i valget af redelokalitet i henholdsvis privat og offentlig skov.

Gennemførelse

- **Skov- og Naturstyrelsen** undersøger muligheder for at etablere et projekt med henblik på at indsamle data til for eksempel at etablere en biotop- og landskabsanalyse for den røde glentes ynglelokaliteter med henblik på identifikation af sandsynlige succeskriterier og negative påvirkningsfaktorer.

2.9 Styrket oplysningsindsats om den røde glente

Der er behov for øget oplysning og information om den røde glente til en række interessenter.

Trusselsfaktorerne synes at omfatte forstyrrelser, efterstræbelse i form af ombringning, udlægning af gift med direkte henblik på at skade rovvildt og utilsigtet forgiftning ved lovlig anvendelse af bekæmpelsesmidler/gifte mod andre dyr eller planter. Interessenter er lodsejere, skovejere, jægere, landbrug, pelsdyravlere, dambrug og skovens gæster/brugere. Informationen målrettes efter trusselsfaktor og de relevante interessenter.

2.9.1 Informationskampagne

Aktiviteter

Informationsmateriale udformes i regi af rovfuglekampagnen, som er delelement i aftalen mellem Miljøministeren og DOF. Kampagnen retter sig mod sikring af rovfugle i almindelighed og rød glente i særdeleshed. Der udarbejdes en række artikler om rovfugle herunder en om rød glente, som fokuserer på flere af de problemer/trusselsfaktorer, som glenter udsættes for. Artiklerne søges bragt i relevante magasiner og blade for de specifikke interessenter. Der udarbejdes endvidere en generel folder om rovfugle, som beskriver de forskellige trusselsfaktorer. Rovfuglekampagnen vil også blive tilgængelig via Skov- og Naturstyrelsens og DOFs hjemmesider.

Handlingsplan for rød glente offentliggøres på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside.

Gennemførelse

- **Skov- og Naturstyrelsen og DOF** gennemfører i samarbejde den rovfuglekampagne som indgår i aftalen mellem Miljøministeriet og DOF.
- **Skov- og Naturstyrelsen** offentliggør et myndighedshæfte om rovfugle generelt, herunder den røde glente, som belyser rovfuglenes generelle beskyttelsesbehov, såvel som de enkelte rovfuglearters specifikke beskyttelsesbehov. Hæftet retter sig mod lokale myndigheder, lodsejere og andre interessenter i lokalmiljøet.
- **Skov- og Naturstyrelsen** offentliggør en artikel om problematikken vedrørende utilsigtet fældefangst af rovfugle.
- **DOF** afholder en række offentlige rovfugleture med fokus på rovfugle og deres beskyttelsesbehov.

- **DOF** producerer en række artikler om forskellige aspekter (forstyrrelse, forgiftning m.m.) af rovfuglenes beskyttelsesbehov med henblik på indrykning i en række relevante brancheorganisationers medlemsblade m.m. samt foreningens egne blade.
- **DOF** opdaterer løbende foreningens portal, som samler oplysninger om Danmarks rovfugle.
- **Skov- og Naturstyrelsen** og **DOF** undersøger relevansen af at etablere en "diplomordning" som symbolsk påskønner private lodsejere som fremmer forholdene for ynglende glenteepar.

2.10 Indikatorer

Ved vurderingen af handlingsplanens gennemførelse skal der sondres mellem biologiske og forvaltningsmæssige indikatorer. Dette vil gøre det muligt dels at vurdere handlingsplanens effekt på bestanden af rød glente, og dels at vurdere graden af anbefalingernes gennemførelse i de relevante institutioner.

De biologiske indikatorer omfatter følgende:

- antal ynglepar
- ungeproduktion
- ungeoverlevelse (så vidt muligt)
- voksenoverlevelse (så vidt muligt)

De forvaltningsmæssige indikatorer er indbygget i Afsnit 3.0, som i skematisk form fordeler handlingsplanens specifikke tiltag på aktører indenfor angivne tidsrammer.

2.11 Forudsætninger for handlingsplanens gennemførelse

Gennemførelsen af handlingsplanens enkelte elementer involverer en lang række institutioner og forvaltningsmæssige myndigheder. Handlingsplanens succes vil således i høj grad afhænge af om samarbejdet mellem disse enheder fungerer optimalt, dvs. at der er bred forståelse for, og tilslutning til handlingsplanens målsætninger. Det er endvidere afgørende, at de nødvendige forvaltningsmæssige ressourcer afsættes til gennemførelsen af de enkelte tiltag.

Det forudsættes endvidere, at de nødvendige finansielle ressourcer tilvejebringes af de involverede parter, særligt med henblik på at sikre indsatsen for at styrke vidensgrundlaget og med henblik på at gennemføre en oplysningskampagne om rovfugle generelt, herunder for den røde glente specifikt.

2.12 Evalueringsplan

Med henblik på at overvåge implementeringen af denne handlingsplans enkelte elementer vil der årligt blive afholdt møde mellem de involverede parter for at gøre status over implementeringen af handlingsplanen og i udviklingen af den danske bestand af rød glente.

Et review vil blive gennemført i 2007 dels med henblik på at identificere de tiltag som har vist sig at være effektive, således at disse erfaringer kan komme andre arter til gode, dels for at afdække behovet for at iværksætte opfølgende aktiviteter.

3.0 Aktivitets- og rolleoversigt, samt tidsplan

AKTØR	STYRKE BESKYTTELSE	STYRKE VIDENSGRUNDLAG	STYRKE INFORMATIONS-INDSATSEN
Skov- og Naturstyrelsen (Naturområdet)	<p>Aktivitet: At registrere samtlige anmeldelser og observationer i sager og situationer vedrørende ulovlig målrettet efterstræbelse.</p> <p>Indikator: Et system for central registrering af anmeldelser og observationer vedr. mulig ulovlig efterstræbelse etableres i 2006.</p>	<p style="text-align: center;">AKTIVITETER / INDIKATOR</p> <p>Aktivitet: At understøtte forskning vedrørende ynglebologi og trækadfærd, forstyrrelse, levested, samt voksen dødelighedsfaktorer såfremt sådanne projekter søges etableret og i øvrigt lever op til tilfredsstillende forskningsmæssige kriterier.</p> <p>Indikator: Forskning vedrørende rød glente fortsættes i 2005.</p>	<p>Aktivitet: I regi af den igangværende oplysningskampagne om rovfugle, at oplyse relevante aktører og interessenter om den røde glentes følsomhed og beskyttelsesbehov.</p> <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) En artikel om fældeproblematik udarbejdes i 2005. (ii) Myndighedshæfte om rovfugle udarbejdes i 2006 (iii) Et "rovfuglepapir", som opridser en række forvaltningsanbefalinger udarbejdes og rundsendes til statsskovdistrikter i senest 2006 (iv) En "diplomordning" for lodsejere med succesfuldt ynglende rød glente overvejes i samarbejde med DOF inden 2007 (v) Hjemmeside om rovfuglekampagnen oprettes og videreudvikles på styrelsens hjemmeside inden 2007
	<p>Aktivitet: I samarbejde med statsskovdistrikterne, udarbejde en fælles politik for en ensartet behandling af sager i forbindelse med anmeldelse eller observationer vedrørende mulig ulovlig efterstræbelse af den røde glente.</p> <p>Indikator: Et notat om denne politik er udarbejdet og cirkuleret på statsskovdistrikterne i senest 2006.</p>	<p>Aktivitet: Indhente yderligere internationale erfaringer fra projekter og forvaltningstiltag vedrørende den røde glente.</p> <p>Indikator: Materiale er indhentet i senest 2007, herunder især materiale fra glentens vinterkvarterer</p>	

AKTØR	STYRKE BESKYTTELSE	STYRKE VIDENSGRUNDLAG	STYRKE INFORMATIONS-INDSATSEN
		AKTIVITETER / INDIKATOR	
Skov- og Naturstyrelsen (Naturområdet)	<p>Aktivitet: I samarbejde med DMU sikres indskrivning af den røde glente i udpegningsgrundlaget for yderligere EF fuglebeskyttelsesområder.</p> <p>Indikator: <i>Beslutning herom er taget i senest 2005.</i></p>	<p>Aktivitet: Sikre fortsat veterinære undersøgelser af dødfundne røde glenter.</p> <p>Indikator: <i>Fortsættelse af samarbejdet med relevante institutioner sikres.</i></p>	
	<p>Aktivitet: Klarlægge behov og mulighed for at udpege nye EF-fuglebeskyttelsesområder på den røde glentes vigtigste ynglelokaliteter.</p> <p>Indikator: <i>Mulighed afklaret senest i 2006 med henblik på eventuel udpegnings i 2007.</i></p>		
	<p>Aktivitet: Rejser spørgsmålet om ulovlig efterstræbelse i den røde glentes vinterkvarter via bilaterale og eventuelt multilaterale kanaler.</p> <p>Indikator: <i>Senest i 2007 er problematikken rejst bilateralt eller multilateralt overfor relevante myndigheder, evt. via ORNIS komitéen.</i></p>		
	<p>Aktivitet: I samarbejde med glentearbejdsgruppen, for så vidt angår rød glente, og Vildtforvaltningsrådet at definere kriterier for anvendelse af vinterfodring af danske ynglefugle. Såfremt et systematisk vinterfodring besluttes, bør der i samarbejde med øvrige interessenter udarbejdes en bæredygtig plan, således at fodringen er økonomisk understøttet og vedholdende, og er i overensstemmelse med veterinære krav.</p> <p>Indikator: <i>Senest i 2007 er der taget principiel og konkret stilling til behovet for en systematisk vinterfodring af rød glente i Danmark</i></p>		

AKTØR	STYRKE BESKYTTELSE	STYRKE VIDENSGRUNDLAG	STYRKE INFORMATIONS-INDSATSSEN
Skov- og Naturstyrelsen (Naturområdet)	<p>Aktivitet: I samarbejde med Miljøstyrelsen, at afklare muligheder for en mere proaktiv oplysningsindsats vedrørende brug af muse(rotte)gift og andre relevante gifte.</p> <p>Indikator: <i>Aftale herom indgået med Miljøstyrelsen inden udgangen af 2006, herunder om evt. bedret emballagemærkning og information til brugere af gift.</i></p>	AKTIVITETER / INDIKATOR	
	<p>Aktivitet: I samarbejde med Miljøstyrelsen, at undersøge behovet for en udredning som kan føre til forbud mod anvendelse af miljøskadelige miljøgifte i naturen.</p> <p>Indikator: <i>Beslutning om udredning er foretaget senest marts 2006.</i></p>		
	<p>Aktivitet: I samarbejde med Statskovdistrikterne, sikres, at forvaltning af egne arealer sker ved ingen eller minimal brug af gifte.</p> <p>Indikator: <i>mindre anvendelse af gifte inden 2007</i></p>		
Statsskovdistrikter	<p>Aktivitet: At regulere offentlighedens adgang til den røde glentes redelokaliteter i kritiske perioder for redesøgning og yngelpleje.</p> <p>Indikator: <i>Redelokaliteter på statens arealer adgangsreguleres på tidspunktet for glentens redesøgning og yngelpleje, såfremt behov taler derfor, fra og med 2006.</i></p>	<p>Aktivitet: Understøtte forskning på statens arealer vedrørende den røde glente med henblik på at udbygge viden om rede- og trækadfærd samt giftoptag.</p> <p>Indikator: <i>forskningsindsats fortsættes på statens arealer, hvis sådanne projekter søges etableret og i øvrigt lever op til tilfredsstillende forskningsmæssige kriterier.</i></p>	<p>Aktivitet: I samarbejde med DOF og amterne, at etablere en mekanisme, som sikrer, at lodsejere bliver informeret om tilstedeværelsen af ynglende røde glenter på deres respektive ejendomme. Der tænkes her særligt på de private skovejere.</p> <p>Indikator: <i>Lodsejere informeres om tilstedeværelse af rød glente på deres ejendomme, herunder sikres oplyst om relevante beskyttelsesbehov fra senest i 2006.</i></p>

AKTØR	STYRKE BESKYTTELSE	STYRKE VIDENSGRUNDLAG	STYRKE INFORMATIONS-INDSATSEN
		AKTIVITETER / INDIKATOR	
Statsskovdistrikter	<p>Aktivitet: Registrere samtlige anmeldelser og observationer i sager og situationer vedrørende ulovlig efterstræbelse, samt at indrapportere sådanne sager og situationer til den centrale Skov- og Naturstyrelse (Naturområdet).</p> <p>Indikator: Registrant etableret og indrapportering til Naturområdet finder sted fra senest i løbet af 2006.</p>		
	<p>Aktivitet: Gennem sit lokale kendskab og berøringsflade med lodsejere og relevante erhvervsdrivende, og i samarbejde med DOFs lokal-afdelinger, at fremme forståelsen for rovfuglenes sårbarhed generelt og den røde glentes behov i særdeleshed.</p> <p>Indikator: I regi af den lokale dialog med DOF, og med involvering af det lokale amt, er der senest i løbet af 2006 taget stilling til hvorledes der bedst oplyses bredt om rovfugle generelt og den røde glentes beskyttelsesbehov. Resultatet heraf udmøntes senest i 2007.</p>		
Amterne	<p>Aktivitet: Anmeldelser til amterne eller observationer vedrørende mulig ulovlig efterstræbelse følges op gennem politianmeldelse og/eller anmeldelse til det lokale statsskovdistrikt.</p> <p>Indikator: Anmeldelser indrapporteres til statsskovdistrikterne fra senest i løbet af 2006.</p>		<p>Aktivitet: I samarbejde med DOF at etablere en mekanisme som sikrer, at lodsejere bliver informeret om tilstedeværelsen af ynglende røde glenter på deres respektive ejendomme.</p> <p>Indikator: Lodsejere informeres om tilstedeværelse af rød glente på deres ejendomme, herunder sikres oplyst om relevante beskyttelsesbehov fra senest i 2006.</p>
	<p>Aktivitet: I samarbejde med DOF og de lokale statsskovdistrikter at fremme den lokale forståelse for rovfuglenes sårbarhed generelt og den røde glentes behov i særdeleshed – særligt i relation til lodsejere, jordbruget og relevante erhvervsdrivende.</p>		

AKTØR	STYRKE BESKYTTELSE	STYRKE VIDENSGRUNDLAG	STYRKE INFORMATIONS-INDSATSEN
<p>Amterne</p>	<p>Indikator: I regi af den lokale dialog mellem DOF og Stats-skovdistrikterne, er der senest i løbet af 2006 taget stilling til hvorledes der bedst oplyses bredt om rovfugle generelt og den røde glentes beskyttelses-behov.</p>	<p>AKTIVITETER / INDIKATOR</p>	
	<p>Aktivitet: mere aktiv udnyt-telse af de bestemmelser i naturbeskyttelsesloven, som giver amtet mulighed for at lukke dele af private skove af på kritiske tidspunkter og lokaliteter. Dette er særligt begrundet af, at langt de fleste redelokaliteter er placeret i privat skov.</p> <p>Indikator: Hvis en given situation synes at nødvendiggøre aflukning af redelokalitet på en konkret privat ejendom, sikrer Amtet lukning/regule-ring af den pågældende redelokalitet</p>		
	<p>Aktivitet: Som led i miljø-tilsynet med dambrugere og kontakt med jordbrugere, at fremme en korrekt anvendelse af muse- og rottegifte og andre relevante gifte.</p> <p>Indikator: Emnet indgår som specifikt punkt ved Amtets tilsyn med landbrugere fra 2006.</p>		
<p>Dansk Ornitologisk Forening (DOF)</p>	<p>Aktivitet: Sikre, at forenin-gens medlemmer er bekendt med nærværende indsats, og i den forbindelse dels optræder som glentens ambassadører i lokalmiljøet og dels respekter-rer det behov for ro, som er nødvendigt på glentes yngle-lokaliteter.</p> <p>Indikator: Dette dobbelte ansvar forklares og understre-ges i DOFs medlemsblad i 2005</p>	<p>Aktivitet: Under forudsæt-ning af, at der er finansiering af overvågningsprogrammet for truede og sjældne yngle-fugle, opretholde netværket af lokale frivillige ornitologer til at overvåge glentebestanden med henblik på at sikre den bedst mulige registrering af bestand og ungeproduktion m.m.</p> <p>Indikator: Data for alle dele af landet samles og publiceres årligt 2005- 2008.</p>	<p>Aktivitet: Gennemføre rovfuglekampagnen i samar-bejde med Skov- og Natur-styrelsen.</p> <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) "Rovfugleture" gennem-føres løbende i kampagneperioden (ii) En række tematiske artikler produceres og distribueres i relevante fagblade 2005-07 (iii) En "diplomordning" for lodsejere med succes-fuldt ynglende rød glente overvejes i samar-bejde med Skov- og

AKTØR	STYRKE BESKYTTELSE	STYRKE VIDENSGRUNDLAG	STYRKE INFORMATIONS-INDSATSEN
		AKTIVITETER / INDIKATOR	
<p>Dansk Ornitologisk Forening (DOF)</p>			<p><i>Naturstyrelsen inden 2007</i></p> <p>(iv) <i>Hjemmeside om rovfugleproblematikken udbygges løbende på DOFs hjemmeside.</i></p>
	<p>Aktivitet: Sikre en fortsat troværdig linie i spørgsmålet om den ulovlige efterstræbelse, herunder at sikre af hensyn til den lokale dialog, at enkeltsager ikke udstilles før det reelt er afklaret om der er tale om målrettet efterstræbelse.</p> <p>Indikator: <i>Kun velbegrundede anmeldelser/observationer præsenteres eventuelt på DOFs hjemmeside</i></p>	<p>Aktivitet: Indhente yderligere internationale erfaringer fra projekter og forvaltningstiltag i den røde glentes udbredelsesområde.</p> <p>Indikator: <i>Materiale indhentes løbende fra 2005.</i></p>	<p>Aktivitet: I evt. samarbejde med relevante amter, at etablere en mekanisme som sikrer at lodsejere bliver informeret om tilstedeværelsen af ynglende røde glenter på deres respektive ejendomme.</p> <p>Indikator: <i>Lodsejere informeres om tilstedeværelse af rød glente på deres ejendomme, herunder sikres oplyst om relevante beskyttelsesbehov fra senest i 2006.</i></p>
	<p>Aktivitet: Gennem Birdlife International og nationale søsterorganisationer i den røde glentes overvintringskvarterer, at arbejde for en øget beskyttelse af rovfugle generelt og den røde glente specifikt i disse lande.</p> <p>Indikator: <i>Kontakt etableret med Birdlife International og relevante nationale foreninger og anmodning om øget bevågenhed / kampanjer kommunikeret – senest 2006</i></p>	<p>Aktivitet: I muligt omfang udbygge tidligere undersøgelser af forstyrrelsesfaktorer og sammenhænge med ynglesucces.</p> <p>Indikator: <i>Afrapportering herom indgår i den årlige registrant af den røde glentes ynglelokaliteter i perioden 2005-2008.</i></p>	
	<p>Aktivitet: Tager i samarbejde med de lokale statsskovdistrikter og amterne, initiativ til at sikre en konstruktiv dialog med de private skovejere med henblik på at fremme forståelse for rovfugle og herunder den røde glentes beskyttelsesbehov og følsomhed.</p> <p>Indikator: <i>Information om beskyttelsesbehov tilgår private skovejere fra senest 2006.</i></p>		

AKTØR	STYRKE BESKYTTELSE	STYRKE VIDENSGRUNDLAG	STYRKE INFORMATIONS-INDSATSSEN
		AKTIVITETER / INDIKATOR	
Zoologisk Museum (ringmærkningscentralen)		<p>Aktivitet: Fortsætte og udbygge den generelle ringmærkningsindsats vedr. den røde glente.</p> <p>Indikator: Den røde glente indgår fortsat i det generelle ringmærkningsprogram.</p>	
		<p>Aktivitet: Færdiggørelse af det igangværende specialeprojekt vedrørende den røde glente om forhold så som overlevelse, giftoptag, træk- og readeadfærd m.m.</p> <p>Indikator: Forskningsindsats fortsættes i 2005 og afsluttes i 2006 (eventuelt fortsættelse herfra beror på ekstern finansiering).</p>	
Danmarks Miljøundersøgelser (DMU)		<p>Aktivitet: Under forudsætning af finansiering, for eksempel at udarbejde en biotop- og landskabsanalyse for den røde glentes ynglelokaliteter.</p> <p>Indikator: Analyse er udarbejdet senest i 2007.</p>	
		<p>Aktivitet: Under forudsætning af nødvendig finansiering overføres den røde glente eventuelt fra 'passiv' overvågning til 'aktiv' overvågning i NOVANA (DMUs naturovervågningsprogram).</p> <p>Indikator: Beslutning om overførsel er taget i senest i 2007.</p>	

4.0 English summary

Two hundred years ago, the Danish population of Red Kite has been roughly estimated to be as high as perhaps 2.000 breeding couples or more, but constant persecution of raptors and changing farming practices caused the Danish Red Kite to become extinct around the year 1900. As a result of successful protection of the Red Kite in neighboring countries together with the general protection of raptors by law in Denmark, the Red Kite reappeared in Denmark around 1970. Since then the population has varied between 10 and 25 breeding pairs increasing to 30-40 pairs in recent years.

A general feeling among ornithologists and state authorities that more could be done to nurture the further increase in population, resulted in a decision to establish an action plan for the advancement of the Danish Red Kite population. The major stakeholders, involving the Danish Forest and Nature Agency, The Counties, the National Environmental Research Institute (NERI) and the Danish Ornithological Association with contributions from the University of Copenhagen subsequently produced the present Action Plan. Inspired by the AEWA Action Plan-format, the work as presented in this Action Plan involved the biological description of the Red Kite, the identification of likely threat-parameters and subsequently a prioritized listing of actions to be taken by identified actors within a period of three years (2005-2007).

The main threats for the Red Kite in Denmark are believed to include targeted illegal persecution through hunting and a combination of direct (parathion) and indirect (rhodenticides) poisoning – both in Denmark and in the Red Kites wintering quarters in South, South-western European range-states. Past and current surveys and research support these observations, as does information sourced from international counterparts. Other threat parameters may include disturbances around nesting areas and quality of breeding habitats, while also climate changes may become a threat in the longer run. A considerable uncertainty is however associated with these observations provided that the scientific knowledgebase regarding Red Kite in Denmark really is quite limited. It is only within the last couple of years that a more serious research effort has been undertaken.

The elements contained in the Action Plan are grouped under three headings: (i) Actions to strengthen the protection of the Red Kite; (ii) Actions to strengthen the knowledgebase regarding the Red Kite, and; (iii) Actions to strengthen information about the Red Kite vis-à-vis relevant stakeholders.

The elements related to the **strengthening of the protection** of Red Kite center around the need for national authorities to strengthen both registration of observed or alleged incidents of illegal persecution, and the handling of such reported incidents. Both public and private landowners are recommended to protect nesting areas at critical points in time, and national and county authorities will make full use of the options provided by law to close both state and private forest areas harboring nesting Red Kites if necessary. National authorities together with the Danish Ornithological Association intend to work through bi- and multilateral channels to promote the further protection of the Red Kite in its wintering quarters. National authorities will ensure a more structured and efficient information campaign about the use of rhodenticides in pest control. In meeting the call for a **strengthening of the national knowledgebase**, national research institutes will continue general research on the Red Kite, while the Danish Ornithological Association continues the voluntary registration and observation of the Danish Red Kite population. In relation to the **strengthening of information** about the Red Kite, the Danish Forest and Nature Agency commits itself to undertake, together with the Danish Ornithological Association, an information campaign about raptors in general, and the Red Kite in particular. Local authorities, including counties and National Forest District Offices together with the Danish Ornithological Association will establish a mechanism to contact and guide relevant landowners about the nesting Red Kite population on their property. Relevant pamphlets, articles and brochures are to be developed and disseminated among relevant stakeholders. The Action Plan contains specific indicators in relation to which any progress can be measured within the period 2005-2007.

5.0 Kilder

- 1 Grell 2003
- 2 Grell 2003
- 3 Grell 2003
- 4 Pihl m.fl. 2003
- 5 Carter 2001
- 6 Grell 2003
- 7 Grell 2003
- 8 Grell 2003
- 9 Laursen 2004 (upubl.)
- 10 Grell 2003
- 11 Carter 2001
- 12 Cramp et al. 1980
- 13 Ortlieb 1989
- 14 Grell 2003
- 15 Mammen 2000, Nicolai & Mammen 2000
- 16 J.T. Nielsen pers. medd. i Grell 2003
- 17 Laursen 2004 (upubl.)
- 18 Laursen 2004 (upubl.)
- 19 Hansen 1950, Rasmusen 1992, Laursen 1993, J.T. Nielsen upubl. i Grell 2003
- 20 Grell 2003
- 21 Génsbøl 1984
- 22 Birdlife International, Birds in Europe 2, 2004.
- 23 Den danske rødliste, DMUs hjemmeside 31/5-2005: <http://redlist.dmu.dk>
- 24 Grell 2003
- 25 Dybbro 1976
- 26 Bomholt 1980
- 27 Carter 2001, Mammen & Stubbe 2000, Kostrzewa & Speer 2001
- 28 Blair & Hagemeyer 1997, Cramp et al. 1980, Glutz von Blotzheim et al. 1971
- 29 Grell 2003
- 30 Kjellén 1994
- 31 Løppenthin 1967, Palm 1988 a & b, Palm 1986, Schiøler 1931
- 32 Génsbøl 1973
- 33 Kjærbølling 1852
- 34 Schiøler 1931
- 35 Sammenstillet af Per Bomholt, DOF DATSY artskoordinator 2005
- 36 Jørgensen 1989
- 37 Jørgensen 1989
- 38 Lange et al. 2002, Søby & Christensen 2000
- 39 Kjellén 1999 & 1998b
- 40 www.dofbasen.dk
- 41 Per Bomholt pers. medd
- 42 Kjellén 1999
- 43 Newton 1979, Carter 2001
- 44 Mammen & Stubbe 1995
- 45 Cramp et al. 1980
- 46 Cramp et al. 1980
- 47 Cramp et al. 1980
- 48 Sammenstillet af Per Bomholt, DOF DATSY artskoordinator 2005
- 49 Henning Noer pers. medd.
- 50 Grell 2003
- 51 Cramp et al. 1980
- 52 Grell 2003
- 53 Danmarks Fødevareforskning 2005; http://www.dof.dk/index.php?id=nyheder&s=nyheder&m=visning&nyhed_id=86
- 54 Anne Sofie Hammer, Danmarks Fødevareforskning, pers. medd.
- 55 Bønløkke et al. in press
- 56 Stoltze & Pihl 1998
- 57 Inger Marie Laursen, Zoologisk Museum, Københavns Universitet, 2004 (Pilot Project on Red Kites (*Milvus milvus*) in Denmark 2004 – End of season report) (upubl.)
- 58 Kjellén 1994

- ⁵⁹ N. Kjellén pers. medd. i Grell 2003
⁶⁰ Wotton et al. 2002
⁶¹ Peter Newberg 2004 (draft UK red kite species action plan 2004-07)
⁶² Wotton et al. 2002
⁶³ Viñuela & Villafuente in press
⁶⁴ Viñuela & Villafuente in press
⁶⁵ Grell 2003
⁶⁶ I. Carter pers. medd. (England og Skotland), H. Costa pers. medd. i Grell 2003
⁶⁷ Howald et al. 1999
⁶⁸ Stone et al. 2003
⁶⁹ Flensted 2004
⁷⁰ Peter Newberg 2004 (draft UK red kite species action plan 2004-07)
⁷¹ Henning Noer, pers. medd.
⁷² Grell 2003
⁷³ H.H. Dietz, Danmarks Veterinærinstitut, september 2003
⁷⁴ Carter & Grice 2002
⁷⁵ Carter 2001, P. Bomholt pers. medd. i Grell 2003
⁷⁶ G. Hjembæk pers. medd. i Grell 2003
⁷⁷ J. T. Laursen pers. medd. i Grell 2003
⁷⁸ Peter Newberg 2004 (draft UK red kite species action plan 2004-07)
⁷⁹ Grell 2003.
⁸⁰ Watson et al. 1998
⁸¹ Watson et al. 1998
⁸² Fenger et al. 1996
⁸³ Fenger et al. 1996
⁸⁴ Parmesan & Yohe 2002
⁸⁵ Poulsen 2003
⁸⁶ Poulsen 2003
⁸⁷ Huntley et al. in press
⁸⁸ Bomholt 2005

6.0 Referencer

- Blair, M. & W.J.M. Hagemeijer (1997): The EBCC Atlas of European Breeding birds – Their distribution and abundance. T & AD Poyser.
- Bomholt, P. (1997): Bestanden af Rød Glente *Milvus milvus* i et censusområde i det sydøstlige Jylland, 1980-1995. Dansk Ornitologisk Forening. Tidssk. 91: 53-58.
- Bomholt, P. (2005): Indvandringen, der aldrig rigtig kom i gang. Fugle i Felten. 1/05: 14-15
- Carter, I. (2001): The Red Kite. Arlequin Press, Essex. 187 s.
- Carter, I. & P. Grice (2002): The Red Kite Reintroduction Programme in England. English Nature Research Reports: No. 451.
- Cramp, S. et al. (1980): Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Volume II, Hawks to Bustards.
- Dybbro, T. (1976): De danske ynglefugles udbredelse. Dansk Ornitologisk Forening.
- Fenger, J., Jørgensen, A.M.K. & Halsnæs, K. (eds.) 1996. "Drivhuseffekt og klimaændringer. Betydningen for Danmark set i lyset af IPCCs 1996-rapporter. Miljø- og Energiministeriet, Miljøstyrelsen, København, 1996, 151 s.
- Flensted, K.N. (2004): Musegift – ny trussel mod rovfugle. Fugle og Natur 4/04: 4-5.
- Génsbøl, B (1984): Rovfuglene i Europa, Nordafrika og Mellemøsten. Gads Forlag.
- Génsbøl, B. (1973): Bornholms Fugle. Herluf Andersens Forlag.
- Glutz von Blotzheim, Urs N., K.M. Bauer & E. Bezzel (1971): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 4 Falconiformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Grell, M. B. (2003): Forslag til en forvaltningsplan for bevarelsen af rød glente *Milvus milvus* i Danmark. Dansk Ornitologisk Forening.
- Hansen, L. (1950): Rød Glente (*Milvus m. milvus* (L.)) atter ynglefugl i Danmark. Dansk Ornith. Foren. Tidssk. 44: 5-15.
- Howald, G., P. Mineau, J.E. Elliott, and K.M. Cheng (1999): Brodifacoum poisoning of avian scavengers during rat control on a seabird colony. *Ecotoxicology* 8(6):431-448.
- Huntley, B., Green, R.E., Collingham, Y.C. & Willis, S.G. (In press). A climatic atlas of European breeding birds. Lynx Edicions, Barcelona, Spain.
- Jørgensen, H. E. (1989): Danmarks rovfugle – en statusoversigt. Frederikshus.
- Laursen, J. T. (1993): Ynglefund af Rød Glente. Gejrfuglen 29: 27-29.
- Kjellén, N. (1994): Gladan – en rovfågel på fremmarch i Sverige. Vår Fågelvärld 53: 6-19.
- Kjellén, N. (1998): Annual variation in numbers, age and sex ratios among migrating raptors at Falsterbo, Sweden from 1986-1995. *J. Ornithol.* 139: 157-171.
- Kjellén, N. (1999): Projekt Glada – Årsrapport 1998. Anser 38: 85-89.
- Kjærbølling, N. (1852): Danmarks Fugle. København.
- Kostrzewa, A. & G. Speer (2001): Greifvögel in Deutschland. Bestand, Situation, Schutz. 2. udg. Wiebelsheim.
- Løppenthin, B. (1967): Danske ynglefugle i fortid og nutid. Odense Universitetsforlag, 609 s.
- Mammen, U. (2000): Bestandsabnahme beim Rotmilan *Milvus milvus* von 1994 bis 1997 in Deutschland. *Ornithologische Mitteilungen* Vol 52: 4-13.

- Mammen, U. & M. Stubbe (2000): Zur lage der Greifvögel und Eulen in Deutschland von 1995 bis 1998. Vogelwelt 121: 207-215
- Mammen, U. & M. Stubbe (1995): Alterseinschätzung und Brutbegin des Rotmilans (*Milvus milvus*). Vogel und Umwelt, Sonderheft: 91-98.
- Newton, I. (1979): Population Ecology of Raptors.
- Nicolai, B. & U. Mammen (2000): Der Rotmilan – ein ganz besonderer Greifvogel. Der Falke 47: 5-12.
- Ortlieb, R. (1989): Der Rotmilan. Die Neue Brehm-Bücherei, bd. 532. Magdeburg.
- Palm, B. (1986): Danmarks Ynglefugle 1801-1899, bd. I.
- Palm, B. (1988a): Danmarks Ynglefugle 1801-1899, bd. III.
- Palm, B. (1988b): Svingningerne i ynglefuglenes forekomst. Danmarks Ynglefugl bd. IV.
- Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Madsen, J. & Bregnballe, T. 2003: Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig rapport fra DMU, nr. 462. 132 s.
- Parmesan, C. & Yohe, G. 2002. "A globally coherent fingerprint of climate change impacts across natural systems". Nature 421: 37-42.
- Poulsen, M.B. 2003. Potentielle indvirkning af klimatiske forandringer på danske og nordeuropæiske ynglefugles udbredelse – en GIS analyse. Specialeafhandling fra Zoologisk Museum, Københavns Universitet (vejleder professor Carsten Rahbek, ZMUC og seniorforsker Flemming Skov, DMU)
- Rasmussen, A. M. (1992): Uddrag af et glentepars fødevalg. Sørvænen 1992, nr. 4: 9-10.
- Schiøler, E. Lehn (1931): Danmarks fugle. Bind III, Rovfugle (Falconiformes). Gyldendal, København.
- Stoltze, M. & S. Pihl. 1998. Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen.
- Stone, W.B., Okoniewski J.C. & Stedelin, J.R (2003): Anticoagulant rodenticides and raptors: recent findings from New York, 1998-2001. Bull Environ Contam Toxicol. 2003 Jan;70(1):34-40.
- Viñuela, J. & R. Villafuente in press: Predators and rabbits in Spain: a key conflict for European raptor conservation.
- Watson, R.T., M. Zinyowera & R.H. Moss 1998. IPCC Special Report on the Regional Impacts of Climate Change: An Assessment of Vulnerability. Cambridge University Press.
- Wotton, S.R., I. Carter, A. V. Cross, B. Etheridge, N. Snell, R. Thorpe & R.D. Gregory 2002: Breeding status of the Red Kite *Milvus milvus* in Britain in 2000. Bird Study: 49, 278-286.

Handlingsplan for rød glente

Udgiver:

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen 2005

Redaktion

Jarl Krausing og Niels K. Nielsen

Rød Glente arbejdsgruppe

I forbindelse med udarbejdelsen af denne rapport blev der nedsat en arbejdsgruppe, der havde til formål at fremkomme med forslag til konkrete og realistiske tiltag som kan bidrage til bevarelse af rød glente i Danmark. Arbejdsgruppen har taget udgangspunkt i Dansk Ornitologisk Forenings "Forslag til en forvaltningsplan for bevarelsen af rød glente *Milvus milvus* i Danmark", 2003.

Personerne, der har deltaget i arbejdet er:

Michael Grell (Dansk Ornitologisk Forening), Carsten Rahbek (Zoologisk Museum), Alex Sand Frich (Vejle Amt på vegne af Amtsrådsforeningen), Jarl Krausing, Niels K. Nielsen og Sten Asbirk (Skov- og Naturstyrelsen). Herudover har også speciale studerende Inger Marie Laursen ved Zoologisk Museum bidraget til handlingsplanens udarbejdelse, medens Stefan Pihl og Henning Noer fra Danmarks Miljøundersøgelser har kommenteret udkast til handlingsplanen.

Grafisk tilrettelæggelse:

Page Leroy-Cruce

Fotos/illustrationer:

John Larsen: Forside, s.17

Jan Skrivers: s. 26

Jens Overgaard Christensen: s. 6, 7, 12, 14, 19, 21

ISBN:

87-7279-685-5

Handlingsplanen kan læses på:

www.skovognatur.dk